

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Martina Hokszoová

Adjektiva v adverbialní funkci

Adjectives in the adverbial function

Praha 2019

Vedoucí práce: doc. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat doc. Mgr. Pavlu Štichauerovi, Ph.D, vedoucímu mé práce, zejména za trpělivost a ochotu, za odbornost a cenné rady, které mi v průběhu zpracování této práce věnoval.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Adjektiva v adverbální funkci

vypracoval/a samostatně a citoval/a jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil/a a které jsem rovněž uvedl/a na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědom/a, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom/a, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědom/a, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou.

.....

V dne

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Adjektiva v adverbialní funkci“ v teoretické části definuje tradiční charakteristiku a funkci adjektiv a adverbíí, poté tyto dva slovní druhy ve funkci modifikátorů, a nakonec typologii adjektiv v adverbialní funkci. Tyto definice jsou popsány na základě studia vybraných italských gramatik. Analytická část práce obsahuje korpusovou studii na základě vyhotoveného seznamu dvaceti adjektiv. Takto konvertovaná adjektiva vytváří konstrukce se slovesy. V italských korpusech se budou vyhledávat nejčastější slovesné konstrukce, které se s konvertovanými adjektivy pojí. U těchto adjektiv se bude následně zjišťovat, zda jsou odvoditelné příponou: *-mente* a s jakými slovesy mohou být adjektiva a adverbia s touto příponou zaměnitelná beze změny anebo u jakých adjektiv je jen možný výskyt adverbíí. Cílem této práce je zjistit jejich restriktci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Adjektiva, adverbia, adverbialní funkce, konverze, lingvistický korpus, slovesné konstrukce

ABSTRACT

The name of this Bachelor Thesis is “Adjectives in adverbial function“. Its theoretical part defines the traditional characteristic and function of adjectives and adverbs. Subsequently, these adjectives and adverbs are described as modifiers of verbs or another part of speech. The last chapter presents typology of adjectives in adverbial function. The analytical part contains a list of adjectives, included into corpus analysis. These adjectives are drawn up on the basis of Italian corpus giving samples of verb constructions and after that, adjectives are classified according to the possibility of deriving by the adverbial suffix: *-mente*; which adjectives can be interchangeable without change of meaning and which adverbs with this suffix cannot be replaced. The aim of this thesis is to arrive at the restrictions regulating the use of such „adverbial adjectives“

KEY WORDS

Adjectives, adverbs, conversion, linguistic corpus, verb constructions

ASTRATTO

Questa tesi triennale si chiama “Aggettivi in funzione avverbiale“. La parte teorica definisce la caratteristica e funzione tradizionale degli aggettivi e avverbi sulla base delle scelte grammatiche italiane, e di seguito si occupa degli aggettivi e avverbi come modificatori di altre parti del discorso e della tipologia degli aggettivi in funzione aggettivale. La parte analitica contiene la lista degli aggettivi che vengono analizzati. Sulla base del corpus italiano itWaC, dopo aver scelto le costruzioni con i verbi, aggettivi vengono classificati secondo la possibilità di derivare il suffisso avverbale: *-mente*; si prende in esame quali aggettivi possono essere scambiati con questi avverbi e quali no. La tesi finalizza la loro restrizione.

PAROLE CHIAVI

Aggettivi, avverbi, funzione avverbale, conversione, il corpus linguistico, costruzioni verbali

OBSAH

OBSAH.....	8
ÚVOD.....	9
ČÁST TEORETICKÁ.....	10
1 Charakteristika adjektiv a jejich funkce.....	11
2 Klasifikace adjektiv z hlediska formy.....	12
2.1 Adjektiva kvalifikativní.....	12
2.2 Adjektiva relační.....	17
2.3 Adjektiva determinační.....	17
3 Charakteristika adverbíí a jejich funkce.....	23
4 Klasifikace adverbíí z hlediska formy.....	24
4.1 Klasifikace z hlediska významu.....	24
4.2 Klasifikace adverbíí z hlediska formy.....	27
5 Adjektiva a adverbia ve funkci adverbíálních modifikátorů.....	30
5.1 Adjektiva jako modifikátory.....	30
6 Typologie adjektiv v adverbíální funkci.....	32
ČÁST ANALYTICKÁ.....	34
Korpusová studie výskytu adjektiv v adverbíální funkci.....	34
7 Metodika výzkumu.....	34
7.1 Konstrukce se slovesy.....	36
7.2 Klasifikace adjektiv v adverbíální funkci.....	46
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61

ÚVOD

V této bakalářské práci se budu zabývat adverbialní funkcí adjektiv v italštině. Nejprve klasifikuji tyto dva slovní druhy podle tradičních kritérií. Kladu si za cíl vymežit hranice těchto dvou slovních druhů a vyjdu přitom z tradičních gramatik, kde jsou tyto dva druhy popsány. Poté se pokusím na základě příkladů z korpusů ukázat některé problematické případy. Ty se budou týkat zejména zajímavé skupiny adjektiv, která ovšem fungují jako adverbia. Práce je rozdělena na dvě hlavní části: teoretickou a praktickou.

Teoretická část se skládá ze sedmi kapitol. Nejdříve rozdělím adjektiva a adverbia podle klasických kritérií; půjde o charakteristiku těchto dvou slovních druhů a určení jejich forem. Také představím nepravidelné stupňování adjektiv a adverbii, na základě čehož budu poté zkoumat, která slova se dají stupňovat a která ne. Následující kapitoly jsou věnovány širší analýze přídavných jmen a příslovcí. Právě příslovce jsou z pohledu funkčního tvarosloví klasickými modifikátory sloves, popř. podstatných jmen. Nicméně, vztah přídavného jména a jeho syntaktické funkce není jednoznačný; přestože je to přídavné jméno, v adverbialní funkci se adjektivum může ze syntaktického hlediska chovat netypicky. Cílem další kapitoly bude poukázat na tento jev, definovat teoretické problémy těchto příslovcí a přídavných jmen v italštině a poukázat na více či méně explicitní shody v rodě a čísle přídavných jmen a adverbii s přísudkem, podmětem či předmětem, a poukázat na to, jak se mění celkový význam, k čemuž je zapotřebí vyšší úrovně ovládnutí daného jazyka. Celá teoretická část bude uzavřena kapitolou o typologii adjektiv v adverbialní funkci, která slouží jako podklad pro část praktickou.

Analytická část se dělí na dvě hlavní kapitoly. V první si pomocí korpusu vyhledám nejužívanější adjektiva v adverbialní funkci, která se buď ponechají ve výchozím tvaru (*allegro*) anebo se odvodí příslovce pomocí sufixu *-mente* (*allegramente*). Výchozí tvar je tvar lemmatický, který se může měnit v závislosti na osobě, čísle a rodu – např. *allegro*. U těchto dvou slovních druhů budu zjišťovat restriktce, zda je možné derivovat adverbia od adjektiv a s jakými slovesy se pojí, dále která varianta je používanější (*allegro* vs. *allegramente*) a proč.

V mé práci se budu opírat o gramatiky italského jazyka ve snaze ověřovat platnost přesné, tradiční hranice mezi adjektivy a adverbii. Příklady, pokud nebude uvedeno jinak, jsou převzaty italských korpusů. Během mých analýz budu pracovat s italskými korpusy itWaC a InterCorp, tedy elektronicky zpracovanými soubory textů, které jsou využívány studenty, překladateli a veřejností k akademickým účelům, ke studiu cizích jazyků a jiným počítačovým aplikacím.

ČÁST TEORETICKÁ

Italská lingvistika tradičně dělí slovní druhy neboli *le parti del discorso/le categorie lessicali/le classi delle parole* na 9 slovních druhů. Čeština má ještě jeden druh, číslovky, které italština obvykle nepovažuje za samostatný slovní druh. Zahrnuje je tedy do podstatných jmen, přídavných jmen determinačních nebo zájmen podle jejich funkce v kontextu. Některé gramatiky ale uznávají tento slovní druh jako samostatný (*numerali*). Slovní druhy se řadí do klasifikačních tříd podle morfologických, sémantických a syntaktických kritérií, která se navzájem kryjí nebo doplňují. Nejen pro uspořádání systému adjektiv v adverbialní funkci je nutné si všimnout, že hranice mezi slovními druhy není zcela zřetelná; v některých případech můžeme narazit na různá úskalí.

Morfologie dělí slovní druhy na ohebné/ neohebné (*variabili/invariabili*), tedy podle toho, zda slova mohou měnit svůj tvar podle osoby a čísla. Dále je dělí na otevřené/zavřené (*aperte/chiuse*). Formální morfologie se zabývá tvořením tvarů a jejich strukturou, zatímco morfologie funkční řeší sémantickou výstavbu textu a rozlišování slov plnovýznamových čili autosémantických (*autosemantici*), a neplnovýznamových, synsémantických (*sinsemantici*).

V této práci se zaměřím jen na adjektiva a adverbia, v teoretické části nejdříve na jejich morfologii, poté budu analyzovat adverbia a adjektiva ve funkci slovesných modifikátorů, a nakonec představím typologii adjektiv v adverbialní funkci. To poslouží jako podklad pro nadcházející korpusovou studii. Do poznámek pod čarou vložím vysvětlující poznámky tam, kde je to vhodné.

1 Charakteristika adjektiv a jejich funkce

Adjektiva jsou ohebný slovní druh, určuje se u nich osoba, číslo a rod. Etymologie tohoto termínu pochází z latinských slov *“ad iacere“*. Předložka *“ad“* znamená v češtině „u“, a sloveso *“iacere“* se může přeložit jako „hodit, dát, položit“. Adjektiva přidávají podstatným jménům, ke kterým se vztahují, nějaké zpřesnění či vlastnost. Navíc platí, že ohebná adjektiva se musí shodovat v rodě a čísle se substantivem.

Tvary adjektiv se tedy přidávají k substantivům na základě gramatické závislosti, ale adjektiva mohou stát ve větě i sama o sobě. Gramatika Dardana a Trifoneho podává snadno pochopitelný příklad. Je zde uvedena věta *“rivoglio indietro il mio denaro“* a dvě možnosti, jak přeformulovat větu, ale přitom nezničit smysl věty a gramatickou správnost. Jestliže vypustíme adjektivum, zbude nám *“rivoglio indietro il denaro“*, což znamená „chci zpátky peníze“ pravděpodobně moje, pokud ten, kdo je chce, jsem já. V druhém případě se odstraní podstatné jméno, tedy *“rivoglio indietro il mio“*. Zjistíme, že věta funguje i bez původního substantiva, protože adjektivum se dostalo na jeho pozici jako zpodstatnělé přídavné jméno.

Rozdělují se dvě hlavní funkce adjektiv: atribuční (*funzione attributiva*) a predikační (*funzione predicativa*). Atributivní adjektiva vyjadřují přímý vztah mezi podstatným a přídavným jménem bez zásahu slovesa, např. *il libro interessante*. Predikační adjektiva (*aggettivi predicativi*) jsou odkázána na působení slovesa, váží se k podstatnému jménu nepřímo z důvodu přítomnosti slovesa, např. *“il libro è interessante“*. Mohou se stát součástí verbonominálního predikátu, dále je k nim možné připojit předložku a implicitní větu s infinitivem → př. *La pasta è ancora troppo **dura da mangiare**, devi farla cuocere due minuti di più..*

2 Klasifikace adjektiv z hlediska formy

Přídavná jména se dělí na kvalifikativní (*qualificativi*) nebo determinační (*determinativi/indicativi*). Zvláštní kategorii tvoří adjektiva relační (*aggettivi di relazione/relativi*). Adjektiva relační jsou specifickou skupinou adjektiv kvalifikačních. Jejich původ vychází z podstatných jmen, např. *nervi, gioia* → *il sistema nervoso* (nervový systém), *la carne bovina* (hovězí maso).

2.1 Adjektiva kvalifikativní

Adjektiva kvalifikativní se dají přirovnat k českým adjektivům v tom pojetí, v jakém je čeština zná. Tento druh přídavných jmen vypovídá o vlastnostech osob, zvířat, neživých substancí, nehmotných pojmů a myšlenek. Dělí se na ohebná (*variabili*), neměnná (*invariabili*) a složená (*composti*).

2.1.1 Adjektiva kvalifikativní ohebná

Adjektiva kvalifikativní jsou slova ohebná, která se musí shodovat s podstatným jménem, na kterém závisí:

1) Adjektiva mající koncovky:

maskulina v singuláru (-o, -e) a plurálu (-i) → *ragazzo bello/intelligente* (hezký/chytrý chlapec), *ragazzi belli/intelligenti* (hezcí/chytrí chlapani)

koncovky feminina singuláru jsou (-a, -e), plurálu (-e, -i) → *ragazza bella/intelligente* (hezké/chytré děvče); *ragazze belle/intelligenti* (hezká/chytrá děvčata)

2) Koncovky maskulina i feminina zůstanou totožné jak v singuláru, tak v plurálu. Jedná se o adjektiva (slova), která končí na v singuláru na -e a v plurálu -i → *nave grande* (velká loď); *nave grandi* (velké lodě)

3) Koncovky obou rodů jsou stejné v singuláru a odlišné v plurálu. Patří sem adjektiva se zakončením na -a v singuláru, ale v plurálu maskulina -i, a feminina -e.

2.1.2 Adjektiva složená

Adjektiva složená jsou adjektiva, která vznikla spojením dvou přídavných jmen. Koncovka se mění pouze u druhého elementu (přídavného jména). První přídavné jméno se často zkracuje.

Mluvnice italštiny¹ do této skupiny zahrnuje adjektiva obyvatelská, *austriaco* → *l'impero austroungarico* (rakouský → rakouskouherská říše) a adjektiva, která mají užití v oblasti vědy a politiky, *fluviale* → *le acque fluvioglaciali* (vody z tajících ledovců).

2.1.3 Adjektiva neměnná

Adjektiva neměnná mají stejný tvar v singuláru i v plurálu, a tudíž poznáme pouze z kontextu, o jaký rod nebo číslo se jedná.

1) adjektivum *pari* (stejný, sudý) a z něj odvozená *impari* (lichý), *dispari* (nestejný, lichý)

→ *numero pari* (sudé číslo) x *numeri pari*²(sudá čísla)

2) substantiva označující barvy → př. *rosa*, *viola*³ (růžová, fialová)

adjektiva jako *blu* (modrá), *cremisi* (karmínová)

3) pojmenování složené z více slov s cílem barvu více specifikovat; může být složeno ze dvou adjektiv nebo z adjektiva a substantiva bez předložky

→ adjektivum + adjektivum – *colore verde chiaro* (světle zelené šaty)

→ adjektivum + substantivum – *parete giallo crema* (krémově žlutá stěna)

4) adjektiva utvořená z předpony *anti-* a substantiva:

→ *antifurto* (bezpečnostní)

5) příslovce ve funkci adjektiv

→ *dappoco* (neschopný), *perbene* (čestný, slušný), *ammodo* (řádný, čestný)

una cosa dappoco (věc k ničemu)

6) adjektiva přejatá se stejně jako přejatá substantiva neskloňují

→ *kitsch* (kýčovitý), *folk* (folkový)

7) infinitiv *avvenire* (budoucí) → *vita avvenire* (budoucí život)

¹ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 90

² Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989

³ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 90

„Z vazeb il colore della rosa a il colore della viola se vypuštěním „colore della“ vyvinula substantiva il rosa růžová barva a il viola fialová barva, která jsou neměnná na rozdíl od substantiv la rosa růže a la viola fialka.

2.1.4 Shoda podstatného a přídavného jména

V italštině se přídavné jméno shoduje s podstatným jménem, na které se váže. Pokud se přídavné jméno váže na jedno podstatné jméno, přizpůsobí se přirozeně v rodě a čísle. V případech, kdy se přídavné jméno váže na více podstatných jmen různého rodu, pravidla pro shodu nejsou zcela jednoznačná:

1) *i miei fratelli e sorelle sono tutti lontani*⁴ (moji bratři a sestry jsou všichni vzdálení)

Případy, kdy je mužský rod nadřazený rodu ženskému, může mít dvě jednoduchá odůvodnění. Zaprvé, v italštině se obecně mužský rod dá považovat za neutrální spíše než ženský.⁵ Zadruhé, pokud by větě nebylo jasné, zda se např. přídavné jméno *lontani* vztahuje k oběma substantivům ve stejném čísle, tedy jak k mým bratrům, tak i sestrám, musí se použít mužský rod. Závěrem se dá říct, že v tomto případě se mužský rod nadřazuje rodu ženskému.

2) *-i palazzi e le chiese italiane*⁶ (italské paláce a kostely)

Zde je uveden opačný příklad, jedno maskulinum, jedno femininum a adjektivum ve femininu. Z této věty by mělo být i zřejmé, že se mluví o italských palácích a italských kostelích. Pokud to z kontextu zřejmé není, adjektivum *italiane* se převede do mužského rodu, tedy *italiani*, a tím se ujasní, že obojí se vztahuje k jednomu adjektivu. Podle tohoto vzoru je utvořena věta z gramatiky Dardana a Trifoneho: „*Devo prendere delle pillole e uno sciroppo amarissimi.*“⁷ Zároveň stejná gramatika poukazuje na to, že věta se dá pozměnit na: „*Devo prendere uno sciroppo e le pillole amarissime,*“ přičemž význam zůstane stejný.

2.1.5 Postavení přídavného jména kvalifikačního

Kvalifikační přídavné jméno může stát za podstatným jménem, ke kterému se vztahuje, nebo před ním.

⁴ Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 242

⁵ Dardano – Trifone, Grammatica italiana : con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 242

Accordo dell'aggettivo qualificativo; V gramatice je psáno: „Quando si riferisce a più nomi di genere e numero diversi, l'aggettivo viene posto per lo più al maschile plurale (tale preferenza si spiega col valore più vicino al „neutro“ del maschile rispetto al femminile.“

⁶ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str.92

Gramatika uvádí: „Možná je však i shoda s nejbližše stojícím substantivem, pokud je jím neživotné femininum v plurálu: i palazzi e le chiese italiane italské paláce a kostely.

Pokud by však nebylo jasné, zda se adjektivum vztahuje k celé vazbě, je nutno užít adjektiva v mužském rodě: i palazzi e le chiese italiani.

⁷ Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str.242

2.1.5.1 Funkce restriktivní

Přídavné jméno, které stojí za substantivem, má funkci restriktivní, tj. omezující. Vymezuje význam podstatného jména, charakterizuje nějakou vlastnost, která ho odlišuje od ostatních. Charakterizuje objektivně okolní věci. Do této kategorie patří veškerá přídavná jména relační a některá další přídavná jména, jejichž příklady uvádí Mluvnice italštiny⁸: *i prodotti agricoli* (zemědělské produkty), *la musica italiana* (italská hudba). Pravidlo o postpozici adjektiva platí i tehdy, pokud po substantivu následuje:

- adjektivum následované adverbium př. *un ruolo molto importante* (velmi důležitá role)
- adjektivum zdvojené př. *una sala grande grande* (obrovský sál)
- adjektivum dále rozvíté př. *un esercizio pieno di errori* (cvičení plné chyb)
- dvě nebo více adjektiv se spojkou *o* nebo *e* př. *i turisti italiani e francesi* (italští a francouzští turisté)
- adjektiva delší, o čtyřech nebo více slabikách; kratší adverbia se nezdívka mohou objevit před substantivem, přestože mají funkci restriktivní.

2.1.5.2 Funkce deskriptivní

Přídavné jméno s funkcí deskriptivní je charakteristické tím, že stojí před substantivem s cílem toto substantivum popisovat anebo mu přidat na emocionálním zabarvení podle subjektivního soudu. Jelikož se za hlavní úkol této funkce klade popis, a ne zužování významu substantiva, nebývá jeho přítomnost ve větě nezbytná pro celkovou výpovědní hodnotu.

Po vzoru Mluvnice italštiny⁹ provedu podrobnější rozbor toho, která deskriptivní adjektiva se obvykle kladou před substantiva.

- adjektiva v ustálených slovních spojeních, např. *la mala sorte* (neštěstí), *il piccolo borghese* (maloměšťák)
- adjektiva vyjadřující inherentní vlastnost daného substantiva, např. *la bianca neve* (bílý sníh), *astuta volpe* (vychytralá liška)
- adjektiva *bello* a *buono*, které podtrhují, zveličují význam substantiva př. *Ho speso una bella somma di denaro*. (Utratil jsem pěknou sumu peněz.)

⁸ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 93

⁹ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 93/94

2.1.6 Stupňování přídavného jména kvalifikačního

Podstatné jméno kvalifikační má tu vlastnost, že může samo o sobě měnit vlastní míru. Pozitiv (*grado positivo*) nevyjadřuje změnu míry, nechává přídavné jméno samo o sobě (*bello*). Komparativ (*grado comparativo*) zesiluje nebo zeslabuje míru přídavného jména použitím příslovcí *più/meno*; v případě vzestupného stupňování *più bello*, v případě sestupného *meno bello*. Komparativ umožňuje porovnávat různé pojmy mezi sebou, zatímco superlativ může být buď relativní (*grado superlativo relativo*) nebo absolutní (*grado superlativo assoluto*).

Superlativ relativní se tvoří stejně jako komparativ s tím, že se před celý výraz doplní neurčitý člen jako na příkladě:

- *l'uomo più ricco di tutti*¹⁰ (nejbohatší muž ze všech)

Tento výraz je tedy vytvořen z určitého členu *il*, příslovce *più*, a adjektiva *ricco*. Superlativ relativní vyjadřuje tu nejvyšší hodnotu, ale ve srovnání s ostatními hodnotami.

Superlativ absolutní se tvoří připojením přípony *-ssimo* k přídavnému jménu

→ *l'uomo ricchissimo*. Tato věta by se dala přeložit stejně, nejbohatší muž. Rozumí se jím muž velmi movitý, ale už nikdo neví, zda je bohatší, než ostatní bohatí. Superlativ absolutní je uzavřen sám v sobě, nastolí absolutní hodnotu.

2.1.7 Nepravidelné stupňování

		Superlativo relativo	
Buono	Migliore	Il migliore	Ottimo
Cattivo	Peggior	Il peggior	Pessimo
Grande	Maggiore	Il maggiore	Massimo
Piccolo	Minore	Il minore	Minimo
Molto	più	Il più	

Ve výše uvedené tabulce je uvedeno nepravidelné stupňování přídavných jmen, která následují latinský model. V knize Dardana a Trifoneho jsou nazvána tzv. *comparativi e superlativi organici*.¹¹ Tato adjektiva mají autonomní formu bez toho, aniž by se musela přidávat adverbia

¹⁰ Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 221

¹¹ Dardano, Trifone, Grammatica italiana : con nozioni di linguistica, Bologna 1989,

Seguono il modello latino anche i cosiddetti comparativi e superlativi organici, cioè costituiti da un'unica forma del tutto autonoma (senza più o meno) o la desinenza (-issimo).

jako *più, meno* v komparativu a *-issimo* v superlativu. Dále je ale psáno, že první čtyři adjektiva lze stupňovat i pravidelně, tedy pomocí adverbíí a členů: *più, il più, meno* a koncovky: *-issimo* (př. *buono – più buono – il più buono – buonissimo*; *dobrý – lepší – nejlepší – výborný*).

2.2 Adjektiva relační

Adjektiva relační, př. *annuale, finanziario*, jsou zvláštní typ kvalifikativních adjektiv, která vznikla z podstatných jmen: *anno* (rok) → *annuale* (roční). Existuje vztah dvojího typu mezi relačním adjektivem a substantivem, ze kterého vychází. Na základě toho určíme dva typy relačních adjektiv:

- 1) Adjektivum, jež funguje v nominálním syntagmatu jako podmět. Gramatika Renziho uvádí příklady jako: *generazionale, governativo, ministeriale, popolare*. Ověření této teorie spočívá v rozložení spojení adjektiva a adverbia pomocí předložky *di*, pro české mluvčí to znamená 2. pád, např. *la circolazione sanguigna* (krevní oběh) = *la circolazione dell' sangue* (oběh krve)
- 2) Adjektivum relační je se substantivem spjato sémanticky, často udává typickou vlastnost něčeho nebo logickou návaznost. Jsou to slova jako ¹² *annuale, artistico, bovino, circolare, economico* apod.

Většinu adjektiv relačních spojují tyto charakteristiky:

- Nemohou být postaveny před substantivum; př. *carne bovina* (hovězí maso) x **bovina carne*
- Nemohou se stupňovat *il bilancio annuale* (roční rozpočet) nemůže být **più annuale* (*více roční), **il più annuale di tutti* (*nejvíce roční ze všech) ani **annualissimo* (*nejročnější)
- Nepoužívají se ve funkci predikativní, př. *l'anno finanziario* (účetní období) x **l'anno è finanziario* (*období je účetní).¹³

2.3 Adjektiva determinační

Adjektiva determinační, která odpovídají českým zájmenům, zpřesňují význam podstatného jména a shoduje se s podstatným jménem v rodě a čase. Je jich nižší počet, protože je to třída uzavřená. Dělí se na přivlastňovací (*possessivi*), ukazovací (*dimostrativi*), neurčité (*indefiniti*), tázací (*interrogativi*). Některé italské gramatiky do této skupiny zahrnují ještě číslovky číselné (*numerali*), ke kterým se v určitých případech může připojit sufix: *-mente*, např. číslovka *doppio*

¹² Renzi, Salvi, Grande grammatica italiana di consultazione, Volume II, Urbino 1997, str. 332

¹³ Dardano, Trifone, Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 216

se může změnit v příslovce ve větě → “ora sta uscendo il Pentium Pro, doppiamente più veloce del Pentium“ (nyní vychází Pentium Pro, dvojnásobně rychlejší než Pentium)

2.3.1 Adjektiva přivlastňovací

Adjektiva přivlastňovací vyjadřují přináležitost určitého objektu (osobě, věci, činnosti, faktu) k nějaké další osobě nebo věci, mezilidské vztahy (př. rodinné, pracovní, obchodní). Člen určitý se přidává vždy kromě spojení s povinnou předložkou nebo u rodinných příslušníků v jednotném čísle. Patří sem adjektiva jako:

- *mio, tuo, suo, miei, tuoi, suoi*

→ “*La ricetta viene da mia nonna-*“ (recept pochází od mojí babičky)

x “*-i miei figli erano piccoli-*“ (moje děti byly malé)

- slovo *proprio* může mít v italštině funkci jak adjektiva, tak adverbia; ve formě adjektiva se používá ve vztahu k neurčitému podmětu, anebo aby nedošlo k nedorozuměním ve větě, kde je podmětů víc a mohlo by dojít k jejich záměně; v gramatice Dardana a Trifoneho: “*Paolo si è intrattenuto con Mario nel proprio ufficio*“.¹⁴ (Paolo se zdržel s Mariem v kanceláři.)

- *altrui* je neurčité označení a znamená ‘(těch) ostatních‘ a stojí často po substantivu; “*non hai alcuna intenzione di capire le ragioni altrui*“ (vůbec nechceš pochopit názory druhých)

2.3.2 Adjektiva ukazovací

Adjektiva ukazovací určují osoby nebo věci v závislosti na blízkosti či vzdálenosti (*questo x quello*) v místě, času či promluvě. Používají se bez členu a jsou vždy postavena před substantivum. V určitém kontextu, stejně jako výše zmíněná přivlastňovací adjektiva, mohou fungovat jako substantiva nebo zájmena samotná:

“*Perché dopo tutto questo, di una cosa sono certo,-*“ (Protože po tom všem si jsem jistý jednou věcí)

Bližší charakteristika adjektiv ukazovacích:

-*questo* (tento) označuje osoby a věci blízké mluvčímu, posluchači nebo samotnému kontextu

“*È difficile lavorare in queste condizioni!*“ (Je těžké pracovat v těchto podmínkách!)

¹⁴ Dardano, Trifone Grammatica italiana: con nozioni di linguistica /; Bologna 1989, str. 225

In particolare, si usa *proprio* in luogo di *suo* e *loro* quando questi potrebbero creare equivoci non indicando chiaramente il possessore: Paolo si è intrattenuto con Mario nel proprio ufficio (cioè ‘nell’ufficio del Paolo stesso’)

- *codesto* (tento) význam je podobný jako u adjektiva *questo*, označuje osoby a věci blízké mluvčímu, posluchači nebo samotnému kontextu. Na rozdíl od *questo* je to výraz knižní a využívá se v byrokratickém jazyce anebo je tento výraz hojně používaný v běžné řeči Toskánska.

“*Lo Stato membro che intenda far valere codeste deroghe-*“ (Členský stát, který se hodlá opírat o tyto výjimky)

- *quello* (tamten), označuje osoby nebo věci vzdálené mluvčímu, posluchači nebo samotnému kontextu

„*Conosci quel signore?*“¹⁵ (Znáš (tam)toho pána?)

- *stesso, medesimo* (stejný); tato dvě adjektiva mají stejný význam – stejný, totožný, ten samý, ale druhý výraz je spíše knižní,

“*sempre nella stessa scuola*“ (pořád v té samé škole)

- *tale* (ten, onen); má stejný význam jako *questo* a *quello*, ale může být zahrnut i do adjektiv neurčitých

“*dette dali parole se ne andò*“¹⁶ (po těchto slovech odešel)

2.3.3 Adjektiva neurčitá

Adjektiva neurčitá doplňují substantivum o blíže neurčenou kvalitu nebo množství. Gramatika Dardana a Trifoneho¹⁷ říká, že podle zvláštních specifik se tato adjektiva mohou zařadit do tří kategorií:

1) adjektiva, která ukazují na jednu blíže nespecifikovanou jednotku: *ogni* (každý, jakýkoli), *ciascuno* (každý), *qualunque* (jakýkoli, obyčejný), *qualsiasi* (jakýkoli, nijaký), *qualsivoglia* (jakýkoli), *nessuno* (nikdo)

př. *ciascuno scolaro ricevette un libro* (každý žák dostal jednu knihu) x **ciacuni scolari ricevettero un libro* (všichni žáci dostali knihu)

2) adjektiva, která se odkazují na více prvků v singuláru *qualche* (několik, nějaký), *alcuno* (nějaký; se zápornou žádný)

¹⁵Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 229

¹⁶Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, tamtéž

¹⁷Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, tamtéž

př. “*per le strade c’era solo qualche persona*“ (na ulici byl sem tam nějaký člověk) – myslí se tím více lidí, ne jenom jedna

3) adjektiva, která se ve tvaru singuláru odkazují na jednu blíže nespecifikovanou jednotu a ve tvaru plurálu na více jednotek *taluno* (někdo, některý, jistý), *certuno* (jistý), *certo* (jistý), *tale* (takový, jistý, jakýsi)

př. *ha telefonato un certo ragioniere Rossi* (telefonoval jistý pan Rossi) ¹⁸

4) adjektiva, která definují přesně nevymezenou míru *poco* (málo), *alquanto* (poměrně dost), *parecchio* (spousta), *molto* (hodně), *tanto* (tolik, mnoho), *troppo* (příliš), *altrettanto* (stejně), *tutto* (všechno), *altro* (jiný, ten další), *diverso* (odlišný), *vario* (různý)

př. *c’è poco pane* (je tu málo chleba)

2.3.3.1 Adjektiva tázací

Adjektiva tázací *che* (jaký) *quale* (který) *quanto* (kolik) mají funkci požadovat nějaké doplnění informací z hlediska míry, kvality nebo totožnosti, které substantivu náleží. V italštině se tato adjektiva mohou využít i ve větách zvolacích. Mohou být jak součástí věty samotné anebo s předložkou, tak stát samostatně jako podmět nebo předmět.¹⁹

- *che*; *quale* (jaký, který) je adjektivum, které se pro svoji krátkost a stručnost používá více než *quale*, až na velmi subtilní nuance ve významu; zatímco se obecně adjektivum *che* dotazuje na kvalitu, *quale* se váže k totožnosti. Další rozdíl mezi *che* a *quale* spočívá v tom, že *che* je neohebné a *quale* se skloňuje v čísle, ale pro rod tvar nerozlišuje.

- *quanto* (kolik) adjektivum zjišťující míru, skloňuje se v rodě i čísle

př. *Quanti anni hai?* (Kolik ti je let?)

2.3.4 Adjektiva číselná

Podle italských gramatik se k vyjadřování číselných hodnot využívají číselná adjektiva (*aggettivi numerali*), ale některé jim přisuzují samostatný slovní druh, protože samotná číselná adjektiva se zároveň mohou měnit na substantiva a zájmena. V této bakalářské práci budou zařazena mezi adjektiva číselná, která se dělí na základní (*cardinali*), řadová (*ordinali*) a násobná (*moltiplicativi*).

¹⁸Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 232

¹⁹ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 145

2.3.4.1 Základní adjektiva číselná

Základní číselná adjektiva definují přesnou číselnou hodnotu, tzv. *il cardine*, nosný bod.

př. *uno, due, tre..* (jedna, dva tři)

Jsou neohebná až na výjimky ve slovech *uno* a *mille* (jeden, tisíc):

- *uno*; rozlišuje rod, a tudíž se v ženském rodě změní na *una* → “*ho una bimba di 3 mesi*“ (mám tříměsíční dceru)

- *mille*; v množném čísle se používá forma odvozená z latiny, *milla* př. *duemila*

2.3.4.2 Řadová adjektiva číselná

Řadová číselná adjektiva vyjadřují následnost pořadí v řadě. Tvoří se tak, že se k nim přidá afix. Afixy prvních deseti číslovek vycházejí z latiny a od čísla *undici* (jedenáct) se přidává afix *-esimo*. Jsou ohebná v rodě a čísle a většinou se musí postavit před substantivum, ale podle Dardana Trifoneho²⁰ se tento typ číslovky může postavit i za substantivum, ale tím dostane funkci číselného adjektiva základního. Např. “*leggi a pagina 28*“ (čti na straně 28); v této větě se klade důraz na stranu dvacet osm, ale ne na pořadí strany. Ten, kdo čte knihu si musí vyhledat stranu, přesně vymezené číslo, aby mohl vyhledat ty správné informace. Dále se může řadové čís. adj. použít jako substantivum př. *abbiamo ascoltato la sesta (sinfonia) di Beethoven*.²¹ Tento typ číslovek je zároveň substantivizován.

2.3.4.3 Násobná adjektiva číselná

Násobná číselná adjektiva znásobují, porovnávají nebo označují počet opakování. Tato adjektiva se mohou také substantivizovat.

Jsou to adjektiva např. *doppio* (dvojnásobný), *triplo* (trojnásobný), *quadruplo* (pětinásobný), *centuplo* (stonásobný) apod., ale v běžné řeči se nejčastěji používají jen výrazy jako *doppio* a *triplo*

př. *paga doppia* (dvojitý plat)

Obvykle se používají spíše opisy jako: *quadruplo – quattro volte (čtyřikrát)*. Dále se můžeme setkat s adjektivy jako *duplice, triplice, ottuplice* apod., v mluveném jazyce jsou nejčastější první dvě adjektiva.

²⁰Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 236

²¹ Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 239

Tato číselná adjektiva se dají též substantivizovat: *il doppio di cinquanta è cento*²² (dvojnásobek padesáti je sto).

²² Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 156 - všechny příklady násobných číslovek

3 Charakteristika adverbíí a jejich funkce

Příslovce jsou neohebný slovní druh, který určuje bližší okolnosti dějů nebo vlastností. Název pochází z latinského adverbium, které stojí vedle slovesa, a specifikuje ho.²³ Příslovce jsou otevřená, slova se mohou utvořit odvozováním z jiných slovních druhů, jsou schopná transformovat do svého jazyka cizí vlivy, výpůjčky z jiných jazyků; v češtině nejčastěji pomocí přípony *-álně*, řídčeji *-elně* (př. aktuálně, paralelně)²⁴, v italštině např. italskou příponou *-mente* (*attualmente*), dále je u některých slov možné najít různé hovorové nebo dialektové zkracování atp.

Z toho plyne, že podle funkčního tvarosloví adverbia specifikují nebo doplňují smysl věty nebo jednotlivých větných členů, o čemž bude pojednávat následující podkapitola.

Adverbia jsou tradičně modifikátory jak větných členů uvnitř věty, tak i celých vět, kdy adverbium pozmění obsah věty hlavní nebo vedlejší.

Při bližším pohledu adverbia modifikují tyto slovní druhy:

sloveso; *lavorare molto/poco* (pracovat hodně/málo), *insolitamente indugiare* (nezvykle otálet), *aspetto domani* (počkám na zítra)

podstatné jméno; *abbastanza soldi* (dost/dostatek peněz)

přídavné jméno; *più felice* (více šťastný), *proprio bello* (opravdu krásný), *leggermente storto* (lehce nakřivo)

jiná příslovce: *più velocemente* (trochu rychleji), *quasi subito* (skoro hned)

větné adverbíí (*avverbi di frase/frasali*); jsou podle Nuova grammatica italiana: “*Sono così definiti perché estendono il loro „raggio d’azione“ alla frase nella sua totalità, intesa cioè atto linguistico complesso.*“ Česky by se dalo říct, že (větné adverbíí) jsou takto definovány, protože rozšiřují vliv na akci, o kterou se jedná, na celkovou výpověď. Všimněme si, jak se změní význam, pokud uslyšíme dvě věty: *Probabilmente Mattia è morto. Probabilmente, Mattia è morto.* V první větě je zcela zřejmé, že ten, kdo zemřel, je Mattia; slovo proprio se může vztahovat pouze na slovo, ne na celou větu, a tedy považujeme Mattiu za mrtvého. V druhé větě si nejsme jistí, zda ten, kdo zemřel, je právě Mattia, můžeme dát průchod i jiným

²³ Dardano, Trifone; Grammatica italiana: con nozioni di linguistica, Bologna 1989, str. 332; v gramatice se uvádí etymologický původ slova ‚adverbium‘

²⁴ <https://www.czechency.org/slovník/V%C4%99ATN%C3%89%20ADVERBI%C3%81LE>

pravdám, než je ta naše nebo třeba považovat za mrtvé víc lidí. Větné adverbialie mohou modifikovat na úrovni nadvětné syntaxe (*livello soprafrasale*), což je disciplína, která se v určitém bodě schází se stylistikou. V našem kontextu poznáme tento jev pomocí příkladů jako např. „*Evidentemente, lui non me l'ha detto.*“ (Očividně mi to neřekl.) Nebo „*Sorprendentemente, i lavori non sono finiti in tempo.*“ (Překvapivě práce nebyly dokončeny včas.) Adverbium se kvůli této výstavbě věty musí oddělit od věty čárkou.

Stejná gramatika dále věnuje zvýšenou pozornost syntaktickým vlastnostem adverbia,

4 Klasifikace adverbíí z hlediska formy

Adverbia se v italštině mohou klasifikovat z hlediska významu nebo funkce.

4.1 Klasifikace z hlediska významu

Mluvnice italštiny²⁵ rozlišuje adverbia způsobu (*avverbi di modo o qualificativi*), adverbia množství (*avverbi di quantità*), adverbia místa (*avverbi di luogo*), adverbia času (*avverbi di tempo*), adverbia mínění (*avverbi di giudizio*) a přidává adverbia tázací a zvolací (*avverbi interrogativi/esclamativi*).

4.1.1 Adverbia způsobu

Uvádějí způsob jednání. Spadá sem většina příslovcí odvozených příponou: *-mente*, př. *cortesemente* (zdvořile); příslovce odvozená příponou: *-oni*, př. *dondoloni* (houpavě); příslovce jednoslovná, př. *bene* (dobře) nebo příslovečné výrazy, př. *di nascosto* (skrytě) a neposlední řadě adjektiva ve funkci adverbíí, př. *ridere forte* (hlasitě se smát).

4.1.2 Adverbia množství

Označují neurčité množství jako *molto* (hodně), *poco* (málo), *parecchio* (spoustu), *assai* (dost) atp. Adverbia *tanto a quanto* se často používají souvztažně, př. *Non s'impegnava tanto quanto poteva*. (Nesnažil se tolik, kolik mohl.) Adverbium *affatto* v jednom smyslu znamená zcela, úplně, př. *un'opinione affatto diversa* (zcela odlišný názor), v jiném smyslu zesiluje zápor (*nient'affatto – vůbec ne*). Příslovečné výrazy množství jsou např. *press'a poco* (téměř, zhruba).

²⁵Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 253-7

4.1.3 Adverbia místa

Určují místo. Pomocí příslovčí *qui, qua* (tady) nebo složenin, př. *quaggiù* (tady dole, sem dolů), *quassù* (tady nahoře), *qua sotto* (tady pod), se vyjadřuje vzdálenost blízká od mluvčího, a naopak příslovce *lì, là* (tam) a složeniny *lassù, laggiù* určují vzdálenost dalekou od podmětu nebo předmětu. Dalšími příslovci místa jsou určení jako: *fuori* (venku) *x dentro* (vevnitř), *davanti* (před) *x dietro* (za), *oltre* (dále), *presso* (poblíž), *altrove* (jinde, jinam) atp. Příklad *dove* nerozlišuje mezi určením místa (kde) a směřováním do místa (kam). Zájmenná částice (*particelle*) *ci, vi, ne* patří mezi adverbia, pokud chtějí určit nějaké místo²⁶. K příslušným výrazům místa se jen připojí předložka, př. *di qua* (tudy, odsud), *in su* (na, nahoru, vzhůru).

4.1.4 Adverbia času

Příslovce času vymezují čas, např. *ora, adesso* (teď), *ancora* (ještě), *finora* (dosud), *tardi* (pozdě) atp. Zvláštní pozornost je v gramatikách věnována slovu *mai*, které může být použito ve smyslu záporném, v překladu nikdy, např. “*Non alzò la testa mai-*“ nebo kladném v překladu pokud, někdy “*Se mai dovessi avere bisogno di un favore.*“ (Pokud bys někdy něco potřeboval).

4.1.5 Adverbia mínění

Potvrzují, negují nebo zpochybňují skutečnost.

Adverbia přitakání; často s adverbialním základem: *certo, sicuramente* (určitě), „*è proprio vero?*“ (je to vážně pravda?), *già*, které může mít stejný význam jako přitakání = *sì* (ano, jo), složená příslovce *infatti* (vskutku), přísl. výrazy – *di sicuro* (jistě).

Adverbia záporu; *no (ne), nemmeno (ani, vůbec), neanche (ani, vůbec), né...né* (ani...ani)

Rozdíl mezi záporem *no* a *non* je v tom, že *no* stojí samostatně a *non* stojí vždy před slovesem a je nepřízvučné; sloveso stojící před *neanche, neppure, nemmeno* zápornku užívá, sloveso stojící za těmito adverbii zápornku nepotřebuje stejně jako po slově *né*.

Adverbia pochyb; *probabilmente* (pravděpodobně), *quasi* (skoro), (*magari* (snad), *chissà* (možná, třeba).

4.1.6 Adverbia tázací a zvolací

Tázací příslovce uvozují přímé otázky, nepřímé uvozují spojky. Podle významu rozlišujeme příslovce času, kdy se ptáme s příslovcí *quando?* (*kdy*) a případně se připojují předložky, které specifikují okolnosti; *da quando* (odkdy), *fino a quando* (dokdy) atp. Stejným způsobem se ptáme na místo *dove?* (kde, kam) – *da dove* (odkud), *per dove* (kudy) popř. knižní varianta *ove, donde, onde*.

4.1.7 Stupňování příslovcí a změny jejich forem

Tato kapitola se zaměří spíše na tvary příslovcí při stupňování, ale hlubší vysvětlení termínů pozitiv, komparativ a superlativ se bude probírat v příštích kapitolách. Příslovce se tedy obdobně jako přídavná jména dají stupňovat pravidelně nebo nepravidelně, sestupně či vzestupně. Co se týče pravidelného stupňování, podle Akademie Treccani: “*La maggior parte degli a. hanno il grado comparativo e il superlativo (spesso: più o meno spesso, spessissimo.*“ Nepravidelné stupňování následuje tuto tabulku:

pozitiv	komparativ	superlativ
bene	meglio	ottimamente
male	peggio	pessimamente
molto	più	moltissimo
poco	meno	minimamente

Gramatika dále pokračuje “*-mentre solo pochi hanno forme alterate (bene: benino, benone; male: maluccio, malaccio ecc.)*”²⁷ Ve volném překladu většina adverbíí znají komparativ a superlativ, zatímco s málem z nich můžeme obměnit formu; tedy mimo pravidelně stupňování můžeme pomocí alternačních přípon (*sufisso alternativo*) *-ino, -one, -uccio, -accio, -etto* expresivně zabarvit význam neutrálních příslovcí a vytvořit²⁸:

- 1) deminutiva (*diminutivi*) *bene – benino; poco – pochino; tardi – tardino*
- 2) augmentativa (*acrescitivi*) *bene – benone*
- 3) pejorativa (*peggiorativi*) *male – malaccio*

²⁷ <http://www.treccani.it/enciclopedia/avverbio/>

²⁸ Rozdělení expresivních prostředků aplikovatelných na adverbia byly převzaty z internetových stránek <http://www.impariamoinsieme.com/alterazioni-e-gradidellavverbio/>

4) hypokoristika (*vezzeggiativi*) – *male* – *maluccio*

Deminutiva zlehčují nebo zdrobňují význam adverbia. Uvedu příklad z korpusu. “*Eravamo proprio sotto il palco nonostante fossimo arrivati tardino (grazie Luca!!) e ci siamo goduti tutto il concerto.*“ I když jsme přišli trošku později (díky Lukovi!!), byli jsme přímo pod pódiem a celý koncert jsme si užili. Augmentativa význam naopak zveličují, např. “*-ma quando uno lavora bene bisogna sottolinearlo, e lui lavora benone!*“ V češtině to může být: ale pokud někdo pracuje dobře, je třeba to vyzdvihnout, a on pracuje dost dobře! Pejorativa podávají negativní nebo hanlivé soudy o daném jevu, například – “*Ma se ha anche suonato e cantato malaccio,*“ ale pokud také hrál a zpíval příšerně. *vezzeggiativi* jsou druhem hypokoristik, která slovům dodávají citové zabarvení, podle kontextu mohou mít ironický nádech, a vyjadřují někomu/něčemu sympatie. Např. “*Questa sera ho preparato una bella cenetta.*“

4.2 Klasifikace adverbí z hlediska formy

Příslovce se z hlediska funkční morfologie rozdělují na jednoduchá (*semplici, primitivi*), složená (*composti*), odvozená (*derivati*) a víceslovná (*le locuzioni avverbiali*). V následující kapitole se bude vysvětlovat vznik těchto forem, který začíná u samotných morfémů derivačního typu. Morfémy mohou být derivační/slovotvorné a flektivní/tvarotvorné. Flektivní morfémy přidáním gramatického sufixu vyjadřují gramatický význam. U příslovcí nejde určit rod, číslo, osoba atp. jako u ohebných slovních druhů, proto se většina příslovcí skládá z derivačních morfémů, které modifikují lexikální význam.

4.2.1 Příslovce jednoduchá

Mají jednoduchou formu, to znamená, že nejsou složená z více než jednoho slova. Mohou být neodvozená, například *bene* (dobře), *lontano* (daleko), *subito* (hned), ale také si v určitém kontextu mohou zapůjčit jiný slovní druh, přídavné jméno, a vydávat ho za sebe: např. *lavorare sodo* (tvrdě pracovat), *vestirsi leggero* (obléci se nalahko). Jak uvádí Mluvnice italštiny²⁹ „*Ve funkci adverbia se používá i některých přídavných jmen jednotného čísla rodu mužského; někdy tvoří sloveso s tímto adverbiem ustálené spojení.*“ Stejná gramatika navíc upozorňuje na případy, kam bychom v češtině dosadili příslovce, ale v italštině tento tvar zůstává přídavným jménem.

²⁹ Hamplová, Mluvnice italštiny, Praha 2004, str. 249

4.2.2 Příslovce složená

Zato **příslovce složená** vznikla z dvou nebo více adverbii př. *talvolta* (občas), *soprattutto* (především) či z adverbia (často z příslovečného výrazu) a předložky; *infatti* (vskutku), *accanto* (vedle). Dodneška se některá složená příslovce mohou psát dohromady nebo odděleně; *perlopiù* – *per lo più* (většinou).

4.2.3 Adverbia odvozená

Adverbia odvozená jsou utvořena ze adjektivního základu, kam se připojí přípona: *-mente*³⁰ – *oni*; anebo samotné *-i*.

přípona *-mente*:

adjektivum s koncovkou *-o*, koncové *-o* odpadá, př. *leggero* → *leggermente* (lehký – lehce) nebo se změní na *-a*, př. *chiaro* → *chiaramente* (světlý – světle)

adjektivum s koncovkou *-e*; koncové *-e* se zachovává, př. *uguale* → *ugualmente* (stejný – stejně), ale pokud adjektivum končí na *-le*, *-re*, koncové *-e* odpadá

adjektivum s koncovkou na *-i*, může ovlivnit koncovku vytvořeného příslovce; např. *pari* → *parimenti* (stejný – stejně)

Příslovce s příponou: *-oni* jsou utvořeny ze substantivního nebo verbálního základu, kam se připojí přípona: *-oni*. Tato adverbia naznačují tělesný pohyb, polohu; např. *bocca bocconi* (obličejem dolů); *dondolare – dondoloni* (houpavě). Některé formy se pojí s předložkou *a*; př. *a tastoni* (po hmatu, naslepo).

4.2.4 Adverbia víceslovná

Adverbia víceslovná (přísllovečné výrazy) jsou spojením předložky (časté předložky: *a*, *con*, *da*, *di*, *in*, *per*, *fra*, *su*, *senza*) a jiného slovního druhu, nejčastěji podstatným, přídavným jménem a jinými slovními druhy. V dalších příslovečných výrazech se nachází předložky dvě, př. *di quando in quando* (občas) anebo se najdou i případy bez předložek, př. *l'altro ieri* (předevčírem) *ogni tanto* (občas) nebo opakováním téhož výrazu, *piano piano* (pomalu), *quasi*

³⁰ Salvi – Vanelli, Nuova grammatica italiana, Bologna 2004, str. 177

La maggior parte degli avverbi infatti è costruita da parole derivate mediate l'aggiunta di suffissi a partire da altre categorie lessicali. In particolare sono molto numerosi gli avverbi formati aggiungendo il suffisso +mente a una base aggettivale: es. sinceramente, velocemente, probabilmente –“

quasi (skoro). Přísloučné výrazy jsou často nahraditelné příslovci, jako např. *al contrario* – *contrariamente* (naopak).

5 Adjektiva a adverbia ve funkci adverbiálních modifikátorů

Syntax (větosloví) je lingvistická disciplína, která se zabývá pravidly, podle nichž se slova skládají do syntagmat (*sintagmi*), vět (*frasi*) a souvětí (*frasi complesse*). Samotné slovo, pokud je vytrženo z kontextu, nemá absolutní hodnotu a často se nedá určit ani slovní druh.

Tradiční syntax dělí větu na větné členy (*categorie sintattiche*), z nichž predikát (*predicato*) tvoří větné jádro (*nucleo della frase*) a společně s podmětem (*soggetto*) představuje základní skladební dvojici, ke které se mohou připojit další větné členy: předmět (*oggetto*), přívlastek (*attributo/complemento di nome/complemento di specificazione* popř. se řadí do příslovečného určení), příslovečný komplement/adjunkt (*complemento avverbiale*), doplněk (*complemento predicativo*) nebo přístavek (*apposizione*). Slova se slučují do vyšších celků, základních syntaktických složek, syntagmat. Jedná se o syntagmata nominální (*nominali*), adjektivní (*aggettivale*), verbální (*verbali*), adverbiální (*avverbiali*), prepoziční (*preposizionali*). Rozeznají se podle určujícího členu, hlavy (*testa*).

Intenční schopnost predikátu umožňuje na sebe vázat funkční pozice: argumenty (*argomenti*) participanty z hlediska syntaktického a aktanty, participanty z hlediska sémantického. Tato schopnost se nazývá valence. Přísudek na sebe váže argumenty vnitřní (*argomenti interni*), které se nachází uvnitř slovesného syntagmatu, a argumenty vnější (*argomenti esterni*) se syntagmatem vlastním. K tomu, aby věta byla gramatická, je potřeba všechny saturované, slovesem vyžadované, argumenty propojit.

Podle počtu argumentů se predikáty dělí na avalenční (*zero-valenti*), jednovalenční (*monovalenti*), dvojevalenční (*bivalenti*), trojevalenční (*trivalenti*) a čtyřvalenční (*quadrivalenti*). Adjektiva v adverbiální funkci se mohou teoreticky pojit s predikátem s jakoukoliv valencí.

5.1 Adjektiva jako modifikátory

Klasické adjektivum se vztahuje k podstatnému jménu nebo zájmenu. Adjektivum kvalifikativní může modifikovat podstatné jméno jako přívlastek shodný (*attributo*) utvořením adjektivního syntagmatu. Adjektivum může být dále součástí verbonominálního predikátu (*predicato verbonominale*) se sponou nebo sponovým slovesem. Může ve větě fungovat jako doplněk → “*-la sera torna stanco a casa..*“ (Večer se vrací domů unavený.)

5.1.1 Adjektiva jako modifikátory slovesa

Klasický modifikátor slovesa je adverbium, např. *corrano velocemente* (jedou rychle). Také adjektiva mohou modifikovat slovesa, a to i tehdy, pokud se shodují v rodě a čísle s podmětem

nebo předmětem. Tradičně se do této kategorie řadí adjektiva predikační, která referují o podmětu nebo předmětu a se kterými se mohou shodovat nebo se ponechat v jednotném čísle, přičemž se může posunout smysl věty. V druhém případě (b) se věta vztahuje spíše na obecný pojem, celý železniční systém, zatímco v případě 1a) se mluví o vlacích jako jednotkách, např. které právě vidíme.

(1a) *“I treni corrono veloci.”*

x

(b) *“I treni corrono veloce.”³¹*

Adverbiální funkci mohou vykazovat adjektiva v postverbální pozici, přičemž sloveso, ke kterému se adjektivum váže, je většinou intranzitivní.³² U intranzitivních sloves (např. *dormire, giocare, saltare*), která se pojí s adjektivem, je vnitřní předmět (*oggetto interno*) často předpokládáný. Lze snadno vytvořit vnitřní předmět se stejným kořenem, anebo i ze samotného slovního spojení *“giocare sporco”* lze usoudit, že někdo hraje špinavou hru, *“giocare un gioco sporco”*.

³² Grossman, Reiner, *La formazione delle parole in italiano*, Tübingen 2004, str. 550

Il caso della polifunzionalità aggettivo-avverbio pone invece problemi teorici e descrittivi non facili. Le due categorie lessicali condividono la funzione primaria di modificatore (che le accomuna opponendole sia ai verbi che ai nomi), e possono essere distinte in linea di massima da un criterio sintattico (modificatore nominale vs non nominale) e da uno morfologico (flessione di accordo vs invariabilità). Tuttavia, i due criteri non sono sempre coestesi. Il criterio morfologico sembra allora quello dirimente. Infatti, tradizionalmente si parla di aggettivi predicativi - del soggetto e del oggetto rispettivamente - in casi come (1a) e (2a) a dispetto della chiara affinità funzionale con *corrono velocemente* e *pagheranno cara*, proprio perché *veloci* e *cara*, pur funzionando da modificatori del predicato, mostrano esplicitamente l'accordo in genere e numero con il soggetto (1a) e l'oggetto in (2a):

(1) a. *i treni corrono veloci*

(2) a. *pagheranno cara la loro esuberanza*

L'italiano ha però una terza alternativa, che illustra il caso cruciale qui in esame:

(1) b. *i treni corrono veloce*

(2) b. *pagheranno cara la loro esuberanza*

In (1b) e (2b) non c'è accordo flessionale e la funzione rimane ovviamente quella di modificatori di predicato; vocabolari e grammatiche trattano concordemente *veloce* e *caro* in (1b) e (2b) come avverbi, e l'assenza di una marca esplicita di trascategorizzazione li qualifica come semipi di conversione aggettivo -- avverbio.

6 Typologie adjektiv v adverbialní funkci

Adjektiva v adverbialní funkci se objevují již ve starších fázích vývoje italštiny (a také v ostatních románských jazycích). Často se objevují v ustálených slovních spojeních a idiomech, ale hojně se tato adjektiva vyskytují i v žurnalistice, reklamě, a tudíž i v běžné řeči.

→ “*Il sole picchia forte sulle case in riva al mare..*“ (Slunce praží na domy u břehu moře..)

Adjektivum v adverbialní funkci (*aggettivo con valore avverbiale/nella funzione avverbiale*) se nevztahuje k podstatnému jménu ani zájmenu, nýbrž ke slovesu, čímž se zásadně odlišuje od tradičně pojímaných adjektiv. Nabývá adverbialní funkce. Jev, kdy určitý slovní druh vystupuje ve významu a syntaktických funkcích jiného slovního druhu, nazýváme konverzí. V případě adjektiv v adverbialní funkci ve většině případů koexistuje se stejným významem jak varianta s daným přídavným jménem, tak s odpovídajícím příslovcem utvořeným z adjektiva pomocí sufixu: *-mente*. Např. věta “*Marco ha guardato Carlo perplesso.*” (Marco se podíval rozpačitě na Carla) znamená totéž, co “*Marco ha guardato Carlo perplessamente.*”. Tedy v obou větách dochází k modifikaci slovesa a věty mají stejný význam. Není tomu ovšem tak vždy, chceme-li říci „mluv nahlas“, použijeme výraz “*Parla forte*”. Je možné říci také “*Parla fortemente*”, ale toto spojení se vyskytuje pouze velmi zřídka, a navíc se u tohoto případu sémantika může lišit. Překládá se spíše jako silně, značně.

V návaznosti na předchozí kapitolu o modifikátorech nastíním problematiku konverze adjektiv v adverbia, příp. u kterých adjektiv k této konverzi dochází. U několika slov, přestože si zachovávají tvar adjektiva, se již jejich užívání v adverbialní funkci ustálilo natolik, že získala svůj status příslovce nezávisle na výchozím přídavném jméně (*spesso, forte, piano*).³³

Ve své teoretické části práce se budu zabývat výše jak typy adjektiv v adverbialní funkci výše uvedenými, tak i ostatními druhy, které následně vyjmenuji.

Mezi další typy těchto adjektiv se řadí adjektiva determináčnící, která v italštině chápeme jako kvantifikátory a zájmena. Sem patří adjektiva přivlastňovací (*proprio*), neurčitá (*molto, tanto, troppo, quanto, parecchio, vario apod.*) a číselná (*doppio*).

³³ Grossman, Reiner, *La formazione delle parole in italiano*, Tübingen 2004, str. 551

Ad un estremo si pone un pugno di parole che indiscutibilmente vanno considerate avverbi distinti dagli aggettivi, perché un processo di lessicalizzazione li ha resi completamente autonomi anche semanticamente. È il caso di *spesso, forte, piano*.

A questo stesso livello si collocano alcune formazioni che appartengono a sottoclassi chiuse, o comunque molto specifiche, di avverbi: i focalizzatori *giusto, proprio, solo* e gli avverbi di grado *molto, parecchio, poco, quanto, tanto* (usato anche come connettivo testuale), *troppo*.

Nejrozšířenější skupinou adjektiv v adverbiální funkci jsou adjektiva kvalifikativní, která mohou být jednoduchá ohebná (př. *allegro, veloce*), neměnná (*pari*) nebo substantivizovaná neohebná (př. *votare socialista*).

ČÁST ANALYTICKÁ

Korpusová studie výskytu adjektiv v adverbiální funkci

7 Metodika výzkumu

V této kapitole vyjmenuji korpusy, které budu používat a způsob, jakým budu rozebírat jednotlivé příklady.

Pracuji především s italským korpusem itWaC, který obsahuje 1,6 miliardy slov a je (podle slovních druhů) označován a lemmatizován nástrojem TreeTager. Pokud použiji jiný korpus než itWaC, paralelní korpus InterCorp, bude to u jednotlivých případů vyznačeno. Data, týkající se analýzy, budu vyhledávat za pomoci aplikace KonText.

Jako první krok jsem vytvořila co nejrozmanitější seznam adjektiv, tedy i adjektiva značně problematická (př. *strano, facile, proprio*), abych vytvořila analýzu v co nejširším kontextu. Adjektiva problematická proto, že se u nich nedá utvořit tvar s *-mente* (**pianamente*), s některými tvary sloves mohou být součástí verbonominálního přísudku (*“È resa difficile“*; v tomto případě sloveso *rendere* v pasivu se chová jako spona a vyžaduje obligatorní doplnění) anebo se vyskytují řídce (*altamente*). Budu pracovat i s adjektivy, která nejsou kvalifikativní anebo neodvozují příponu *-mente*; může ji odvozovat jen málo konstrukcí s určitými slovesy anebo ji neodvozují vůbec.

Vycházela jsem přitom z tradičního seznamu adjektiv v adverbiální funkci uváděných v italských gramatikách. Do následující tabulky jsem přidala jejich výskyt. Tento údaj je značně nepřesný, protože jsem dále nespécifikovala slovní druh.

Pro analýzu slovesných konstrukcí jsem si nejprve nastavila typ dotazu na CQL a zadala tag → `[tag="VER:fin"][word="forte"]`. Tak jsem mohla rovnou vyhledávat slovesa pojící se s určitým slovem (adjektivem nebo adverbium). Zadala jsem adjektiva a adverbia, ale tento typ dotazu neumí rozlišit slovní druh pro pravou stranu. Následně jsem si našla všechny slovesné konstrukce obsahující slovo *“forte“*. Aplikace KonText je dále schopná vytvořit frekvenční seznam nejpoužívanějších slovesných konstrukcí. Tento údaj jsem zapsala do tabulky, která se nachází v kapitole o konstrukcích se slovesy. Dále jsem do tabulky vypsala jedny z nejpoužívanějších konstrukcí.

1. *Forte*
2. *Piano*
3. *Veloce*
4. *Caro*
5. *Alto*
6. *Basso*
7. *Duro*
8. *Sodo*
9. *Giusto*
10. *Proprio*
11. *Doppio*
12. *Facile*
13. *Difficile*
14. *Vicino*
15. *Lontano*
16. *Strano*
17. *Entusiasta*
18. *Vario*
19. *Triste*

7.1 Konstrukce se slovesy

Každé adjektivum se pojí s určitými typy sloves, které se mohou odlišovat těch pojících se k adverbium na *-mente*. Do tabulky vpisují slovesa, se kterými se nejčastěji váže a frekvenci tohoto slovního spojení (sloveso + adjektivum), ne frekvenci samostatného adjektiva, v korpusu itWaC. Příklady vět pod tabulkou jsou vybrané z téhož korpusu, pokud nebude uvedeno jinak.

FORTE

forte	sloveso	frekvence	
1.	andare	1540	
2.	stringere	710	
3.	battere	581	
4.	parlare	115	
5.	respirare	88	
6.	sentire	56	

1. *“Le prese la mano per attraversare il corso, perché lì le macchine **andavano forte**.“*
(InterCorp, P. Giordano, La solitudine dei numeri primi)
2. *“La giornalista **stringe forte** la mano del figlio.“* (feltrinelli.it)
3. *“Il cuore gli **batteva forte** in gola, si sentiva emozionato.“* (comicus.it/marvel.it)
4. *“Rideva e **parlava forte** e gestiva, senza badare alla via: rideva al binario della linea ferroviaria, ai pali del telegrafo, frutti della Rivoluzione, e si picchiava forte il petto e diceva: “Che me n'importa?“* (classicalitaliani.it/pirandello)
5. *“**Respirava forte**, come avesse fatta una corsa.“* (InterCorp, J. Steinbeck, Topi e uomini)
6. *“La **sento forte** e chiaro.“* (InterCorp, subtitles, Battle of Britain)

PIANO

piano			
1.	Andare	1094	
2.	Parlare	223	
3.	Respirare	78	
4.	Battere	19	
5.	Sentire	17	

1. “**Vai piano** in macchina.. “ (dooyoo.it)
2. “**Parlo piano** perché potrebbe sentirmi.. “(ewriters.it)
3. “Ecco qualche consiglio: Adotta una postura tranquilla, metti su un po' di musica e **respira piano** e profondamente, “
4. “Terminando, Tarrou faceva oscillare una gamba, sì che il piede **batteva piano** contro la terrazza. “ (InterCorp, A. Camus, La Peste)
5. “La sento **piano** ma la sento. “ (arci.it)

VELOCE

veloce			
1.	Correre	560	
2.	Andare	320	
3.	Scorrere	314	
4.	Parlare	48	
5.	Fare	35	

1. “Il treno **corre veloce**. “ (democraticiperulivo.it)
2. “I quali, spesso, più **vai veloce** con la macchina, più ti ammirano. “ (asaps.it)
3. “E quella corrente **scorre veloce** e violenta. “ (girodivite.it)
4. “**Parlano veloce**, come se avessero fretta di farti capire una cosa per l'altra, “ (liberodiscrivere.it)
5. “Proprio per questo però dovremo **far veloce**. “ (fiorentina.it)

CARO

caro			
1.	Costare	455	
2.	Pagare	191	
3.	Tenere	50	
4.	Vendere	31	

1. *Il materiale **costa caro**, Vi prego di non richiederlo se non siete sicuri di poterlo distribuire.* (guruji.it.)
2. *“**Pagherete caro** tutto quello che avete fatto.”* (larepubblica.it)
3. *“-la tua immagine, il tuo sorriso in uno scrigno d'oro e lo **terrò caro** nella mia mente affinché quel ricordo rimanga..”* (amando.it)
4. *“-acquistano a poco prezzo la vostra arte e vi **vendono caro** il cibo.”* (fanucci.it)

ALTO

alto			
1.	Volare	325	
2.	Finire	142	
3.	Sparare	117	
4.	Mandare	97	
5.	Mirare	34	

1. *“Lei **vola alto**, parla di riprogettare il paese.”* (espressonline.it)
2. *“-ma il pallone **finisce alto**;”* (2raisport.rai.it)
3. *“ma Jorgensen **spara alto** sopra la traversa.”* (sport.leonardo.it)
4. *“ Le fotografie esprimono, solo con la forza drammatica del bianco e nero, la lotta quotidiana dell'uomo per la sopravvivenza, in luoghi lontani dalla nostra civiltà, ma che esistono e ci **mandano alto** il loro grido di dolore.”* (girodivite.it)
5. *“A sedici anni ho voluto **mirare alto**..”* (caffeletterario.it)

BASSO

basso			
1.	Volare	130	
2.	Giocare	9	
3.	Splendere	8	
4.	Mirare	5	

1. “ Davanti a noi **volava basso** un corvo che aspettava un po' di cibo da noi.” (unipd.it)
2. “-che vuole dividere più che creare consenso e che comunque **gioca basso** e si sporca le mani nel momento in cui alza le ambizioni.” (cineteca.milano.it)
3. “l'inutile sole decembrino che **splende basso** sull'orizzonte meridionale.” (leonardo.it)
4. “Il loro non era un gioco, lo si vedeva chiaramente , era una resa dei conti : nessuno **mirava basso**, gli spray puntavano tutti al viso, agli occhi, perché solo raggiungendo gli occhi la schiuma può causare un minimo dolore.” (satyriconweb.it)

DURO

duro			
1.	tenere	1414	
2.	fare	505	
3.	picchiare	211	
4.	colpire	94	
5.	giocare	42	
6.	rispondere	11	

1. “-non volle cedere alle loro richieste e **tenne duro** per settimane.” (cronologia.it)
2. “Quando il gioco si **fa duro**, i duri entrano in gioco.” (racine.ra.it)
3. “-un batterista che **picchiava duro** sulla batteria ed un pianista sempre pronto e perfezionista.” (be-better.it)
4. “Ci sono immagini, nelle pagine del libro, che **colpiscono duro**-“ (italica.ra.i.it)
5. “Il Mago Schivapalla Tipico teen-ager, grosso e rumoroso, **gioca duro** a calcio..“ (cartoni.leonardo.it)
6. “Il centrosinistra **risponde duro**..“ (ds.milano.it)

SODO

sodo			
1.	lavorare	423	
2.	picchiare	20	
3.	studiare	11	
4.	dormire	9	

1. *“Di giorno **lavorano sodo** e la sera escono pochissimo.”* (terre.it)
2. *“mani invisibili, che cominciarono a **picchiar sodo** sulle spalle , sulle braccia , sulle gambe dei malcapitati.”* (filastrocche.it)
3. *“**Studiando sodo** si sono guadagnati un posto al Collegio Superiore Alma Mater Studiorum.”* (sergiocofferati.it)
4. *“Quella notte, noi ormai **dormivamo sodo**,”* (writers.it)

GIUSTO

giusto			
1.	ritenere	1696	
2.	trovare	897	
3.	dire	111	
4.	vedere	102	
5.	parlare	53	

1. *“Filtra il passato e sceglie ciò che **ritiene giusto**.”* (girodivite.it)
2. *“**Trovo giusto** che in certi posti i cani debbano essere tenuti al guinzaglio.”* (eldalie.it)
3. *“**Diciamo giusto** ciò che corrisponde alla nostra visione della vita in società, **ingiusto** ciò che la contraddice.”* (eddyburg.it)
4. *“Ma se invece **vedessimo giusto**, la nostra rappresentanza al Parlamento italiano sarebbe ridimensionata, perché saremmo presenti a una sola delle Camere.”* (mclink.it)
5. *“Puoi pur piangere fino a domattina: io son tuo padre, e debbo dirti il bene e il male. **Parlo giusto**, signor avvocato?”* (classicalitaliani.it)

PROPRIO

proprio			
1.	Crederne	5688	
2.	Sapere	3522	
3.	Dire	2607	
4.	Servire	1332	

1. *“Non **credo proprio** serva il sacco a pelo.”* (crinale.it)
2. *“Specialmente i primi tempi, non **saprei proprio** cosa fare, dove uscire ecc..”* (fiorentina.it)
3. *“Sei albanese? Non si **direbbe proprio**. Parli benissimo.”* (kataweb.it)
4. *“Il corso **serve proprio** per perfezionare il loro lavoro..”* (cronacheisolane.it)

DOPPIO

Doppio			
1.	valere	256	
2.	vedere	73	
3.	pagare	17	
4.	bere	3	

1. *“Nei paesi poveri la salute è un lusso che **vale doppio**, nessuno paga per i malati, le cure costano cifre per noi irrisorie, per loro impossibili.”* (rai.it)
2. *“All'inizio mi sono sentito girare la testa, **vedevo doppio** e mi è mancato il respiro.”* (codacons.it)
3. *“-senza rischio di **pagare doppio**.”* (bandit.it)
4. *Battere il bicchiere sul tavolo, alzarlo con la destra, abbassarlo con la sinistra, sennò, **bevi doppio**.* (maniac.it)

FACILE

facile			
1.	rendere	366	
2.	trovare	149	
3.	vincere	59	
4.	presentare	55	

1. *“Questo **renderebbe facile** il mio lavoro.” (blog.libero.it)*
2. *“-zone dove il cibo **si trova facile**.” (biggame.it)*
3. *“**Vince facile** la Lazio per 3 - 0 sul campo..” (raisport.rai.it)*
4. *“Il compito non **si presenta facile**.” (pensiero.it)*

DIFFICILE

difficile			
1.	rendere	3221	
2.	apparire	568	
3.	trovare	531	
4.	credere	27	

1. *“La mancanza di tali font **rende difficile** la comprensione del materiale fornito.” (aga.it)*
2. *“Obiettivo che fino a qualche giorno fa appariva difficile ma che oggi è possibile.” (leonardo.it)*
3. *“La limpidezza dell' acqua era disarmante, e **trovavo difficile** distinguere dove l'onda finiva e dove iniziava la secca.” (surf4ever.it)*
4. *“Come mai potrebbe accadere, che il signor Florindo mi vedesse da vicino e mi parlasse? Io lo **credo difficile**.” (classicalitaliani.it/goldoni)*

VICINO

vicino			
1.	trovare	1241	
2.	passare	742	
3.	abitare	493	
4.	sentire	492	
5.	tenere	138	

1. *“Oltrepassate il cancello, salite le scale e andate vicino al marchingegno (fig . 60). Analizzate il cerchio di pietra sottostante e dopo aver raccolto l'ultima lastra che **si trova vicino**..” (gamesurf.tiscali.it)*
2. *“Un soldato tedesco **ci passò vicino** e io strinsi forte la mano di Raymonde.” (albertomelis.it)*

3. *“La rivelazione precisa che il secondo veicolo, una Ford, era stato rubato l'anno precedente e da tre mesi, secondo la denuncia di una donna che **abita vicino**, era parcheggiato nella stessa strada..”* (db.avvenire.it)

4. *“Un santo che noi cristiani, ma anche molte persone di altre religioni e non credenti **sentono vicino**..”* (azionecattolica.it)

5. *“STEFAN: Il suo cuore. Qui, c'è dentro il suo cuore?
MITCH: Sì, certo. “Se lo **tieni vicino**, non troppo stretto perché rischierebbe di rompersi, potrai sentirlo pulsare e ti farà compagnia mentre dormi.”* (dramma.it)

LONTANO

lontano			
1.	andare	931	
2.	portare	895	
3.	tenere	746	
4.	guardare	424	
5.	gettare	41	

1. *“Ma è lui il primo a sapere che, da soli, non si **va lontano**.”* (uiciechi.it)

2. *“-barman al Melia di Olbia, è convinto che l' interesse che hanno dimostrato i ragazzi li possa **portare lontano** per apprendere sempre più i segreti del mestiere.”* (cronacheisolane.it)

3. *“-non c'è nulla da fare, riporta probabilmente una frattura che lo **terrà lontano** dai campi di gioco per qualche settimana..”* (gazzettaht.it)

4. *“**Guarda lontano** Bill Gates.”* (webnews.it)

5. *“-gli strappa la pistola di mano, la **getta lontano**..”* (atuttascuola.it)

STRANO

strano			
1.	suonare	353	
2.	trovare	293	
3.	sentire	129	
4.	parlare	30	

1. “-*quella parola suonava strano.*” (migranews.it)
2. “*trovo strano questo entusiasmo.*” (cittadinolex.it)
3. “-*mi sentivo strano, mi mancavi tu.*” (blog.virgilio.it)
4. “*Adesso dobbiamo occuparci tutti dei nostri figli, dei nostri vicini di casa, del figlio degli amici, che si veste strano, che parla strano e che va non si sa dove nelle profonde notti oscure a cercare un po' di vita.*” (varesenews.it)

ENTUSIASTA

entusiasta			
1.	dire	91	
2.	rimanere	46	
3.	mostrare	21	
4.	accettare	11	

1. “« *Ma G. sei meravigliosa! Come hai fatto?* » **dico entusiasta io.**” (uiciechi.it)
2. “*Mio padre quando mi sentì parlare latino rimase entusiasta.*” (treccani.it)
3. “*Il papà si mostrò entusiasta e le promise il suo aiuto.*” (webalice.it)
4. “*Carla accettò entusiasta e gli disse che lo avrebbe reso un uomo felice,*”

VARIO

vario			
1.	presentare	7	
2.	fare	4	

1. “*Il profumo dello sport ti si presenta vario, se lo sai apprezzare.*” (cicloweb.it)
2. “*E durante il seminario quando il gruppo si fa vario.*” (clownterapia.it)

TRISTE

triste			
1.	sentire	251	
2.	rendere	152	
3.	sorridere	13	
4.	rimanere	11	

1. *“Ma si **sentiva triste**, avrebbe tanto voluto vivere con la sua famiglia,“* (ewriters.it)
2. *“Ora voglio sapere cosa ti **rende triste**.“* (ewriters.it)
5. *“Mi prese la mano e mi **sorrise triste**.“* (albertomelis.it)
6. *“il ragazzino **rimaneva triste**.“* (cineboom.it)

ALLEGRO

allegro			
1.	sentire	13	
2.	rendere	11	
3.	dire	10	
4.	fare	8	

1. *“Mi **sentivo allegro**.“* (susannatamaro.it)
2. *“Una canzone che ti **rende allegro**.“* (alanisfans.it)
3. *“«Buon giorno, padre» **disse allegro** il colonnello. “* (dsmilano.it)
4. *“-da subito il clima si **fa allegro** e cordiale. “* (guzzisti.it)

7.2 Klasifikace adjektiv v adverbialní funkci

V následující kapitole budu zjišťovat, která probíraná adjektiv umožňují odvozování adverbii pomocí sufixu *-mente*. Vyhledám nejpoužívanější slovesné konstrukce, abych je mohla porovnat se spojeními z kapitoly 2.1.1.1. Pod tabulkou a příklady z korpusu se pokusím o komentář, kde budu srovnávat tyto dva druhy slov. Následně se je budu snažit seřadit do tří kategorií: adjektiva odvozující adverbia volně zaměnitelná nebo nezaměnitelná a adjektiva neodvozující adverbia.

7.2.1 Adjektiva odvozující adverbia

Konstrukce se slovesy (např. *forte x fortemente*) mohou mít odlišný význam. Každý z výrazů se častěji pojí s jinými typy sloves, se kterými jsou obecně široce využívány, ale zároveň jsou v některých případech volně zaměnitelné; v tom případě znamenají totéž a je na mluvčím, jestli si vybere spojení př. *parla forte* nebo *parla fortemente*.

FORTEMENTE

fortemente			
1.	Dubitare	572	
2.	Credere	550	
3.	Limitare	381	
4.	Sentire	334	
5.	Battere	31	
6.	Sottolineare	19	

1. “Naturalmente, io accetto volentieri la sfida, ma **dubito fortemente** che si riesca a trovare una soluzione a tutti i questi posti con tanta attenzione..” (deputatids.it)
2. “**Credeva fortemente** nell' Europa.” (lastampa.it)
3. “È una legge che **limita fortemente** la libera concorrenza tra le imprese distributive,“ (coopfirenze.it)
4. “**Sentiamo fortemente** che dal paradiso ci vedi e ci benedici.” (db.avvenire.it)
5. „- il mio cuore **batteva fortemente** anche dopo la fine del film.“ (filmup.leonardo.it/opinioni)
6. “Per concludere vorrei **sottolineare fortemente** che queste considerazioni non sono per nulla determinanti nella discussione..” (chiesa.espressonline.it)

forte x fortemente

Výše zmíněné spojení slov *“battere forte”* je podle dat v korpusu mnohem používanější než konstrukce *“battere fortemente”*. Obojí znamená totéž (rychle/silně tlouci).

Častý význam slova *“forte”* bývá přeložen jako „nahlas“. Hned v prvních 50 nejužívanějších sloves ve spojení s *“forte”* a smyslu „nahlas“ se umístila slovesa jako: *gridare* (183), *dire* (153), *ridere* (109), *piangere* (88), *chiamare* (57), *suonare* (34).

Dále se adjektivum *“forte”* často pojí se slovesy jako *picchiare* (131), *tirare* (94), *sbattere* (40), *buscare* (34), a také *abbracciare* (450), *premere* (36).

Slovo *“fortemente”* zase bývá častěji použito ve významu značně, důrazně: *limitare* (606), *influenzare* (202), *condizionare* (352), *sostenere* (173).

Další slovesa, se kterými se adjektivum *“fortemente”* pojí, jsou: *dubitare* (572), *credere* (550), *temere* (183). Spojení *“dubitare forte”* (32) a *“dubitare fortemente”* mají taktéž stejný význam, jsou volně zaměnitelné. Rozdíl můžeme vidět ve výskytu.

př. → *“Dubito forte che si trovi ancora, non l'ho più visto in nessuna libreria.”* (cravenroad7.it)

“sentire forte” x *“sentire fortemente”*

Z uvedených příkladů je zřejmé, že výraz *“sentire forte”* se může použít ve smyslu slyšet dobře, zatímco výraz *“sentire fortemente”* se obrací k citění vnitřnímu, ne smyslovému.

VELOCEMENTE

velocemente			
1.	Passare	278	
2.	Cambiare	176	
3.	Crescere	101	
4.	Fare	89	
5.	Parlare	41	
6.	Imparare	41	

1. *“Il tempo passa velocemente in questa atmosfera calda e rilassata che ci affascina.”* (turistipercaso.it)

2. *“È vero che le reti informatiche hanno cambiato velocemente l'economia.”* (mediamente.rai.it)

3. “È invece fondamentale far crescere velocemente la percentuale di raccolta differenziata fin almeno al limite..“ (fissato gol.grosseto.it)
4. “La situazione si fa velocemente insostenibile.“ (offscreen.it)
5. “Spesso, quando si parla velocemente, non si percepisce bene cosa si dice.“ (aziendalex.kataweb.it)
6. „-la cosa non è molto utile per imparare velocemente l'inglese, però è sicuramente stimolante.“ (dei.unipd.it)

veloce x velocemente

Slova “*veloce*“ a “*velocemente*“ fungují jako synonyma. Význam se může lišit v jemných nuancích, jak už bylo vysvětleno. Např. pokud je nicméně se obojí používá v běžné řeči, ale jednotlivá slovní spojení se mohou lišit ve výskytu, jak běžně se spojení používá:

“*Veloce*“ se především používá ve spojení s pohybovými slovesy jako *correre, andare, scorrere, passare, camminare, volare, scivolare, muovere..* apod.

DURAMENTE

duramente			
1.	lavorare	275	
2.	colpire	237	
3.	criticare	167	
4.	attaccare	165	
5.	pagare	51	
6.	allenare	33	

1. “**Lavorano duramente** per salari miseri e senza sicurezza.“ (feltrinelli.it)
2. “Storie diverse che si intrecciano e che **colpiscono duramente** lo spirito dello spettatore.“ (nautilus.inews.it)
3. “Agostino **critica duramente** i platonici sui concetti fondamentali della filosofia..“ (augustinus.it)
4. “-l' opposizione **attacca duramente** la giunta.“ (satyriconweb.it)
5. “I genovesi **pagarono duramente** il desiderio di indipendenza.“ (francobampi.it)
6. “corro e mi **alleno duramente**,“ (tuttobiciweb.it)

Dvojice 4./2. se významově shodují. “Duro“ se slovesem *tenere* tvoří četně frekventované idiomatické spojení.

GIUSTAMENTE

giustamente			
1.	dire	980	
2.	fare	250	
3.	andare	163	
4.	osservare	159	
5.	affermare	134	
6.	parlare	112	

1. “*Sempre ammesso che ci sia, come **dici giustamente** tu.*“ (cad3d.it)
2. “*Ma, quest'ultimo **fa giustamente** la sua parte.*“ (aduc.it)
3. “*In agosto però il postino titolare **va giustamente** in ferie.*“ (adusbef.it)
4. “*Il critico **osserva giustamente** che il poemetto.*“ (editricecrt.it)
5. “*Chi ci scrive **afferma giustamente** che questi lavoratori sono stati truffati.*“ (alef-fvg.it)
6. “*Qui si **parla giustamente** di un periodo storico che è stato senz'altro negativo.*“ (comune.jesi.an.it)

giusto x giustamente

Dvojice 5./6. si sémanticky odpovídají, tudíž v některých případech jsou výrazy zaměnitelné. Nicméně vždy záleží na kontextu. Zaměříme-li se na příklad č. 3 z tabulky, výraz “*giustamente*“ zde vystupuje ve významu “zaslouženě“. Jestliže se zamění na → “*In agosto però il postino titolare va giusto in ferie.*“ (Ale v srpnu má řádný poštovní doručovatel zrovna na dovolenou.) Slovo “*giusto*“ se dá zároveň pojmout jako příslovce jednoduché.

Výraz “*giusto*“ se velmi často pojí se slovesy: *ritenere* a synonyma – *parere, credere, considerare, apparire*, dále *trovare, arrivare* anebo slovesa modální (*volere, potere*) či smyslová (*vedere, sentire*). “*Giustamente*“ se pojí s jinými slovesy, avšak významově blízkými – *affermare, chiedere, ricordare, osservare*.

PROPRIAMENTE

propriamente			
1.	Trattare	87	
2.	Significare	80	
3.	Esistere	19	

1. “*ma in questo caso non si tratta propriamente di una forma di divertimento.*” (rai.it)
2. “*In greco, drama significa propriamente azione e deriva da dran , fare.*” (rai.it)
3. “*-direi che non esiste propriamente.*” (consolenetwork.it)

proprio x propriamente

Slovo “*propriamente*“ může být použito ve stejném významu jako “*proprio*“, které je ale mnohem častější.

“*Essere liberato vuol dire propriamente essere reso libero.*“ (augustinus.it)

DOPPIAMENTE

doppiamente			
1.	diventare	14	
2.	ringraziare	10	
3.	dispiacere	6	
4.	guadagnare	5	

1. “*Di conseguenza **diventano doppiamente** l'anello debole della catena, sia perchè non hanno terapia sia perchè restano senza genitori.*” (lagazzettadelmezzogiorno.it)
2. “*Quindi vi **ringrazio doppiamente.***” (cgil.it)
3. “*Mi **dispiace doppiamente** perché sono anche tifoso della squadra..*” (blog.repubblica.it)
4. “*In tal modo gli allevatori ci **guadagnano doppiamente.***” (peacelink.it)

doppio x doppiamente

Výraz “*doppio*“ je v korpusu čtenější. U příslovce “*doppiamente*“ nebylo snadné najít takové, které by modifikovalo sloveso, a ne podstatné/přídavné jméno.

FACILMENTE

facilmente			
1.	trovare	983	
2.	dimenticare	452	
3.	raggiungere	312	
4.	riuscire	226	
5.	comprendere	181	

1. *“-giovani che vanno a lavorare presto **trovano facilmente** occupazione, ma altrettanto facilmente la perdono.”* (attutascuola.it)

2. *“È una risposta che non **dimenticherò facilmente**.”* (mescalina.it)

3. *“Partendo dalla nostra struttura **raggiungete facilmente** vari siti archeologici ubicati nelle zone circostanti..”* (webpool.it)

4. *“**Riesco facilmente** ad imparare dall' esperienza,, ho predisposizione ad essere creativa, per questo motivo ho spirito d' iniziativa.”* (sirio.regione.lazio.it)

5. *“Questo aspetto **si comprende facilmente**..”* (interlex.it)

facile x facilmente

Příklady 2./1. jsou volně zaměnitelné, ale zato spojení *riuscire facile x riuscire facilmente* mohou být volně zaměnitelná, jen pokud mají stejný význam → *“Ed è normale che non sempre tutto **riesca facile**. Ad un nuovo allenatore e ad una squadra che cambia modo di giocare non bisogna mettere fretta, anzi: c'è bisogno di tempo,”* (rai.it)

DIFFICILMENTE

difficilmente			
1.	trovare	54	
2.	riuscire	36	
3.	dimenticare	20	
4.	credere	15	
5.	arrivare	10	

1. *“In ogni caso, troverai **difficilmente** in me un bravo conversatore, così ti suggerisco di tenere i tuoi tentativi al minimo.”* (fanfictions.it)

2. *“**Riesco difficilmente** a immaginare un silenzio..”* (margheritaonline.cz)

3. *“È un telefilm che dimenticheremo difficilmente.”* (bloggers.it)
4. *“credo difficilmente si tornerà indietro.”* (gamescenter.m4d.it)
5. *“È ovvio che arrivino difficilmente a questa prospettiva quelli che non hanno questi occhi nuovi.”* (grossetp.it)

difficile x difficilmente

Oba dva výrazy jsou v některých kontextech zaměnitelné, viz. př. 3./1. nebo 4./4. Záleží znovu na kontextu. Obecně by se možná mohlo říct, že adjektivum *“difficile”* je ve slovesných konstrukcích čtenější, ale do některého slovního spojení se více hodí adjektivum a do jiného adverbium s příponou: *-mente*. V korpusu nebyl zaznamenán ani jeden výskyt se spojením *“arrivare difficile”* a *“dimenticare difficile”*

→ *“È ovvio che arrivino *difficile a questa prospettiva quelli che non hanno questi occhi nuovi”*

→ *“È un telefilm che dimenticheremo *difficile.”*

TRISTEMENTE

1.	sorridere	41	
2.	guardare	35	
3.	dire	33	
4.	scuotere	20	
5.	pensare	16	

1. *“Filgarth sorrise tristemente senza distogliere lo sguardo dal camino.”* (ewriters.it)
2. *“Guardò tristemente la strada ormai vuota.”* (liberodiscrivere.it)
3. *“Guardando la sua famiglia disse tristemente.”* (ewriters.it)
4. *“Non gli va nemmeno il ragù, geme Carlo, e scuote tristemente la testa sopra di me.”* (ercanto.it)
5. *“Non c'è scelta, pensa tristemente.”* (ilmondodielena.it)

triste x tristemente

Slova *triste* a *tristemente* mohou být volně zaměnitelná, viz. př. 3./1. Nemůžeme ale zaměnit adjektivum za adverbium, pokud adverbium modifikuje adjektivum a ne sloveso.

ALLEGRAMENTE

allegramente			
1.	fare	39	
2.	continuare	37	
3.	dire	36	
4.	giocare	35	
5.	andare	30	
6.	bere	30	

1. “*-farà allegramente le valigie, mentre l'altra metà è già rassegnata.*” (codacons.it)
2. „*-continuano allegramente il viaggio avventuroso.*” (cinematografo.it)
3. “*Chi dice allegramente questa inesattezza non sa cosa dice.*” (perulivo.it)
4. “*giocavano allegramente sul pavimento con i topolini.*” (crepuscolo.it)
5. “*-vanno allegramente oltre senza il minimo sforzo.*” (cauboi.it)
6. “*C'era aria di grande euforia, si rideva e beveva allegramente.*” (corriereirpinia.it)

allegro x allegramente

Ve dvojici si odpovídají příklady 5./3. Výrazy jsou zaměnitelné jeden za druhý, ale nelze zaměnit ve všech. → “Si sentiva *tristemente“

7.2.2 Adjektiva s možným odvozením

Pokusila jsem se vypsát adjektiva s možným odvozením pomocí sufixu -mente. Jedno z výrazů bývá ovšem velmi řídko používáno. Každý výraz z dvojice adjektiva a adverbia s příponou: -mente se může vázat na odlišná, a také se může velmi lišit sémantika obou slov, i když mají společnou bázi.

CARAMENTE (srdečně)

caramente			
1.	salutare	68	
2.	pagare	11	
3.	ringraziare	4	
4.	raccomandare	2	
5.	abbracciare	1	

1. “*Aspetto vostre notizie e vi **saluto caramente**.*“ (europeanconsumers.it)
2. “*Anche le forze dell'ordine **pagarono caramente** il nuovo clima di opposizione alla mafia.*“ (digilander.libero.it)
3. “*Vi **ringrazio caramente** del servizio che quotidianamente prestate.*“ (edscuola.it)
4. “*E se un giorno, forse non lontano, sentirete dire ch'io sarò morto, a **voi raccomando caramente** l'anima mia.*“ (gesuiti.it)
5. “*Ti **abbraccio caramente** e aspetto il continuo, ciao.*“ (liberodiscrivere.it)

caro x caramente

Významy slov “caro“ a “caramente“ se mohou významně lišit. Zatímco “caramente“ se nejčastěji pojí se slovesy vyjadřující interakci mezi lidmi, konstrukce sloves *costare*, *pagare*, *vendere* pojící se s “caro“ indikuje výši nějaké kupní ceny.

Dvojice 2./2. si sémanticky odpovídají. V případě slovesa *pagare* se “caro“ může volně zaměnit za “caramente“, pokud jsou tato dvě slova použita ve stejném významu. Nicméně se takto použité konstrukce běžně nepoužívají.

→ “*La qualità si paga cara.*“ (stpauls.it) x * *la qualità si paga caramente*

ALTAMENTE

1.	Fregare	218	
2.	Dubitare	10	
3.	Parlare	1	

1. *“Il governo attuale se ne frega **altamente** delle problematiche sui campi,”* (atleticanet.it/forum)

2. *“-**dubito altamente** che non ci siano stati ritocchi.”* (giovani.it)

3. *“Chi cerca quali siano le cure di quei letterati che afferrano l'occasione per le chiome, e **parlano altamente** di sé, e danno larghissime promesse, sappia che essi s'affaticano a compilare giornali, senza produrne uno solo che equivalga o agli antichi nostri o a quelli recenti degli Stranieri.”* (classicalitaliani.it)

alto x altamente

Tyto dva výrazy se pojí s jinými slovesy. Adjektivum “*alto*“ se často používá s dynamickými slovesy (*volare, mandare, terminare, mettere, calciare, mirare*). Tyto konstrukce mohou tvořit idiom př. *volare alto*.

Tato slovesa se nemohou pojit s odvozeným adverbiem končícím na *-mente*, která v tomto případě přenesou význam slova “*alto*“. Nyní porovnáme spojení “*parlare alto*“ x “*parlare altamente*“. *Parlare alto* = *parlare ad alta voce*, znamená mluvit nahlas. Naproti tomu slovo “*altamente*“ značí vnitřní charakteristiku, v tomto kontextu vychvalovat se.

BASSAMENTE

bassamente			
1.	Pensare	2	

1. *“Giudico borghese chiunque **pensi bassamente**.”* G. Flaubert (xoomer.virgilio.it)

*“Sappiamo che la persona umile **pensa bassamente** di se stessa, non è mai sicura di quello che dice, non fa giudizi temerari, non è falsa, non pensa di avere sempre ragione, non pensa ai fatti degli altri.”*

basso x bassamente

Slova ve dvojici “*basso*“ x “*bassamente*“ jsou spíše nezaměnitelná. Pod tabulku jsem zařadila dvě ukázky z korpusu, které si jsou sémanticky velmi blízké.

Adjektivum “*basso*“ se nejčastěji váže se stavovými slovesy, pro doplnění i se slovesy jako *rimanere* (15), *mantenere* (36), která jsou stejně jejich synonymy, ale může se pojít i s dalšími typy sloves.

SODAMENTE

sodamente			
1.	mantenere	1	

1. “*Ciascuna Comune si **mantiene sodamente** nella sua democratizzazione,*“ (repubblicanapoletana.it)

sodo x sodamente

Adjektivum “*sodo*“ může být odvozeno příponou: *-mente*, korpus uvádí minimum případů se slovesy *mantenere a fare*. “*Sodo*“ je nezaměnitelné ve většině konstrukcích se slovesy.

→ “*Di giorno lavorano *sodamente e la sera escono pochissimo.*“

LONTANAMENTE

lontanamente			
1.	pensare	36	
2.	ricordare	31	
3.	sognare	15	

1. “*-non ci **pensa lontanamente** a mollare il suo sogno.*“ (cinestudio.it)

2. “*Il suo odore è aromatico e **ricorda lontanamente** la vaniglia e la cannella.*“ (beltade.it)

3. “*-abbiamo vinto quindi non mi **sogno lontanamente** di parlare male degli arbitri.*“ (victorialibertas.it)

Mezi slovesnými konstrukcemi “*pensare lontano*“ a “*pensare lontanamente*“ může být jak sémantický rozdíl (a), tak se i krýt významem (b).

→ (a) “*-la mancanza di te, mi costringi a pensarti lontano, a non sentire la tua voce*“ (libero.it)

→ (b) “*abbiamo ricostruito la nostra storia su principi di democrazia e libertà ma ciò che pensavamo lontano si riaffaccia ed è per questo che il ricordo deve diventare impegno per costruire un futuro migliore.*“ (libero.it)

STRANAMENTE

stranamente			
1.	sentire	129	
2.	trovare	29	
3.	ricordare	27	
4.	somigliare	24	
5.	comportare	20	

1. “*-mi sento stranamente a disagio.*” (biuso.it)
2. “*Ci troviamo stranamente su posizioni diverse, ma è la discussione.*” (provincia.asto.it)
3. “*Ricordava stranamente un racconto di Edgar Allan Poe.*” (ewriters.it)
4. “*Il paradosso è che questo vino somiglia stranamente a quell' altro liquido in apparenza più innocuo.*” (stpauls.it)
5. “*Qualche volta mi accorgo che non funziona, o che si comporta stranamente, o che addirittura il Mac si blocca.*” (accomazzi.it)

strano x stranamente

Obě dvě slova, která se pojí se slovesem *sentirsi* 3./1., mají stejný smysl, u slovesa *trovare* se také dají výrazy zaměnit, ale slovesná konstrukce s adjektivem (“*trovare strano*“) je četnější.

U spojení “*somigliare stranamente*“ se adverbium nedá zaměnit za adjektivum “**somigliare stranamente*“, kdežto “*comportarsi stranamente*“ možné je, ale s velmi nízkou frekvencí.

→ “*D' altronde anche i vicini si comportavano strano.*” (delrock.it)

VARIAMENTE

variamente			
1.	distribuire	10	
2.	combinare	8	
3.	veicolare	5	
4.	influenzare	3	

1. “*L' ideale è come il sole che illumina gli oggetti senza snaturarli. Gli oggetti rimangono storici; ma è il mondo morale, dove sta collocato il poeta, che li rende visibili, e **distribuisce variamente** la luce e i colori..*“ (cronologia.it)

2. “*-unità del codice genetico, dette " triplette " perché costituite da tre basi chimiche su quattro, che si **combinano variamente** tra loro.*“ (uniba.it)

3. “*-incrocio tra i diversi media che **veicolano variamente** dei messaggi.*“ (rai.it)

4. “*L' arte di Leonardo **influenzò variamente** artisti settentrionali (Dürer, forse lo stesso Bosch)..*“ (tiscali.it)

vario x variamente

Ve dvojici se mohou výrazy volně zaměňovat, výraz “vario“ ale není příliš častý.

7.2.3 Adjektiva neodvozující adverbia

Tato adjektiva nemají platný tvar ověřený ve slovníku (*parole possibili attestate*), ani by nemohla patřit mezi tzv. slova možná nedoložená (*parole possibili non attestate*). Tato skupina adjektiv se neodvozuje pomocí přípony -mente, protože tvar s touto příponou není systémově přijatelný, a proto patří mezi slova nemožná (*impossibili non-attestate*).

PIENO x *PIANAMENTE

VICINO x *VICINAMENTE

ENTUSIASTA x *ENTUSIASTAMENTE

ZÁVĚR

V prvních čtyřech kapitolách teoretické části jsem popsala charakteristiku a funkci adjektiv a adverbii a v páté kapitole jejich schopnost jakožto modifikátorů. Šestou kapitolu jsem věnovala typologii adjektiv v příslovečné funkci. Zjišťovala jsem jejich vznik a problematiku konverze adjektiv v adverbia.

Studie v teoretické části byly podloženy italskými gramatikami. Hlavními informačními zdroji jsou *Grammatica italiana con nozione di linguistica* od Maurizia Dardana a Pietra Trifoneho, *Mluvnice italštiny* od Silvy Hamplové a *Formazione delle parole in italiano* od Marii Grossman a Franze Reinera.

Analytickou část, kde jsem zjišťovala užití adverbiálních adjektiv, jsem rozdělila na tři oddíly. Zaprvé jsem na základě jazykového korpusu uvedla příklady nejfrekventovanějších slovesných konstrukcí s adjektivy v adverbiální funkci. Během analýz jsem užila dva korpusy skrze aplikaci KonText: itWaC a paralelní korpus InterCorp. V druhém oddíle jsem vyhledala nejčastější konstrukce s analogickými adverbii končící na sufix: *-mente*, která jsem rozdělila na dvě skupiny – adjektiva volně zaměnitelná s adverbii a adjektiva s možným odvozením touto příponou. Na konci jsem vypsala adjektiva, která nejsou odvozována pomocí daného sufixu.

Cílem této práce bylo zjistit restrikcí adverbiálních adjektiv, s jakými slovesy se pojí a v jakém kontextu. Byla porovnána zaměnitelnost s odvozeným adverbium a odlišnosti v sémantice.

Adjektiva v adverbiální funkci často tvoří idiomatická spojení (*giocare basso, tenere duro*), která se jasně nedají zaměnit. Dále tato práce řeší jejich zaměnitelnost s odvozenými adverbii.

Odvozené adverbium může být volně zaměnitelné s odvozujícím adjektivem v příslovečné funkci se stejnouází, protože sdílí stejný význam. Jednoduše zaměnitelná je např. dvojice *veloce x velocemente, allegro x allegramente, triste x tristemente, duro x duramente*. Ani u dvojice *lontano x lontanamente, proprio x propriamente* se sémantika nikam neposouvá, ale výraz *“lontanamente“* se používá s omezeným výběrem sloves.

Jak už je naznačeno v předchozím odstavci, rozdíl mezi těmito výrazy spočívá především v selekci sloves. To znamená, že každý výraz může být více zažitý s jiným slovesem, v příkladě → *“Rideva e parlava forte..“* je adjektivum *“forte“* možné zaměnit za *“fortemente“* ve stejném významu „nahlas“, ale objevuje se to méně často. Adjektivum v adverbiální funkci může mít vlastní sémantiku více nebo méně odlišnou od odvozeného adverbia. Připojení sufixu: *-mente* může rozšířit původní smysl adjektiva, nabalit na něj další významy, a tím pádem se následně spojit s odpovídajícími slovesy. → *influenzare fortemente/*forte*

Jiná adjektiva mohou odvozovat adverbia, která se váže na úzké spektrum sloves a velmi často s nimi tvoří nezaměnitelné konstrukce. Např. u dvojice “*caro*“ x “*caramente*“ se velmi výrazně může lišit sémantika → “*abbracciare caramente/*caro*“, ale “*pagare caramente/caro*“ má stejný význam. Dále mají odlišnou sémantiku dvojice, u kterých se adverbium v běžné praxi téměř neobjevuje, např. “*basso*“ x “*bassamente*“, “*alto*“ x “*altamente*“ → “*parlare alto*“ x “*parlare altamente di se stesso*“, “*sodo*“ x “*sodamente*“ → “*lavorare sodo/*sodamente*“. V případě posledního příkladu je odvození adverbia nesprávné, přestože tvar *sodamente* je v některých konstrukcích přijatelný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. V Praze: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.

DARDANO, Maurizio a Pietro TRIFONE. *Grammatica italiana: con nozioni di linguistica*. 3. ed. Bologna: Zanichelli, [2001]. ISBN 8808093840.

GROSSMANN, Maria, Franz RAINER. *La formazione delle parole in italiano*. Tübingen: M. Niemeyer, 2004. ISBN 3-484-50711-x.

JEZEK, Elisabetta. *Lessico: classi di parole, strutture, combinazioni*. Vyd. 2. Bologna: Il Mulino, 2011. ISBN 978-88-15-23299-1.

SALVI, G., VANELLI, L. *Nuova grammatica italiana*. Vyd. 1. Bologna: Il Mulino, 2004. ISBN 88-15-09960-4.

ŠTICHAUER, Pavel. *Tvoření slov v současné italštině*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1347-5.

RENZI, L., SALVI, G., & Cardinaletti, A. (1991a). *Grande grammatica italiana di consultazione, volume 2*. Bologna: Il Mulino, 1991. ISBN 9788815028181.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

KonText query form. [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z:

https://kontext.korpus.cz/first_form?corpname=itwac

https://kontext.korpus.cz/first_form?corpname=intercorp_v11_it&usesubcorp=

Treccani. Avverbio nell'Enciclopedia. [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z:

<http://www.treccani.it/enciclopedia/avverbio/>

Accademia della Crusca. Uso avverbiale degli aggettivi. [online]. [cit. 2019-04-20].

Dostupné z:

<http://www.accademiadellacrusca.it/it/lingua-italiana/consulenza-linguistica/domande-risposte/uso-avverbiale-aggettivi>